

30к-1
1844

05
222678

**работніца
і сялянка**

12

1974

+ прилож.

УКАЗ ПРЕЗИДУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Аб ўзнагароджанні часопіса „Работніца і сялянка“ („Работница и крестьянка“) ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга

За плённую работу па камуністычнаму выхаванню жанчын Савецкай Беларусі, мабілізацыі іх на выкананне задач гаспадарчага і культурнага будаўніцтва ўзнагародзіць часопіс „Работніца і сялянка“ („Работница и крестьянка“) ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Старшыня Презідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.

Сакратар Презідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль.
12 лістапада 1974 г.

3 НОВЫМ ГОДАМ!

А годы ляцяць,

Нашы годы, як птушкі, ляцяць...

Зноў і зноў прыходзяць на памяць гэтыя словы. Можна таму, што адшумеў веснавымі капяжамі, адгрымеў ліпеньскімі навалніцамі, адшалеў залатым восеньскім лістападам яшчэ адзін год—1974-ты. А можна таму, што крыху сумна расставіцца з ім, добрым старым сябрам, зараз, калі да Новага года засталіся лічаныя дні. Таму што быў ён шчодры і багаты, толькі што пражыты намі год.

Мы разам крочылі дарогамі пяцігодкі і пакідалі на тых дарогах адметныя рысы—новыя дамы і сады, заводы і школы, поўныя засекаў янтарнага збожжа. Мы святкавалі трыццацігоддзе вызвалення сваёй рэспублікі ад фашысцкай навалы і радаваліся, што наш цудоўны Мінск стаў горадам-героем. Мы прымалі ў сябе гасцей з усіх рэспублік-сясцёр і многіх замежных краін і самі да сяброў скіроўвалі дарогі.

Разам з тым, для кожнага з нас адыходзячы год быў свой, непаўторны. Камусьці стаў ён годам паўналецця. Камусьці—пачаткам рабочай біяграфіі, абаронай дыпломнага праекта, новым домам, новай кніжкай, новай баразной. У чыёсці жыццё ўвайшоў ён і першым каханнем, і першай песняй, і першым крокам маленькага сына.

І вось мы сустракаем Новы год. Як эстафету перадаём яму з мінулага ўсё самае лепшае, самае светлае.

Перш за ўсё—працавітасць. Стваральная праца ў імя Радзімы робіць нас і моцнымі, і гордымі. Праца на карысць грамадства з'яўляецца галоўным вымярэннем нашай чалавечай годнасці. Яна і толькі яна вызначае нашу эканамічную моц, плён знешняй палітыкі Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, накіраванай на ўмацаванне міру ва ўсім свеце.

Нам трэба будзе многа і настойліва папрацаваць у апошнім годзе пяцігодкі. Каб выканаць усё, што намерзілі. Каб пайсці яшчэ далей. Каб зрабіць 1975-ты год годам барацьбы за высокую якасць усяго, што мы робім. На кожным заводзе, у калгасе, саўгасе ці ўстанове. На кожным рабочым месцы.

У 1975 годзе споўніцца трыццаць гадоў з часу Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне. Падрыхтоўка да юбілею будзе нашай своеасаблівай справаздачай перад Подзвігам, Мужнасцю і Памяцю тых, хто змагаўся, паміраў, але перамагаў ля сцен Брэста, у снягах Падмаскоўя, акапах Сталінграда, сярод руін Мінска, ва ушацкіх лясках, у блакадным Ленінградзе, на бясконцых ваенных дарогах з назвамі чужых вёсак і гарадоў, вызваленых ад фашысцкай навалы. Хто дзень і ноч стаяў ля станкоў на заводах Сібіры, пад кулямі поўз з санінструктарскай сумкай да цяжка параненых, пёк у лясных зямлянках партызанскі хлеб. Разам з мужчынамі ўвесць цяжар вайны і радасць Перамогі дзялілі жанчыны.

Наступаючы 1975 год увойдзе ў гісторыю і як Міжнародны год жанчыны. Згодна з рашэннем XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН ён мае на мэце зрабіць новы крок у прызнанні прынцыпу роўнасці мужчыны і жанчыны. Бо яшчэ ва ўсіх несацыялістычных дзяржавах такой роўнасці няма. Для савецкіх жанчын, працаўніц краін сацыялізму гэты год павінен стаць годам яшчэ больш актыўнай прапаганды вопыту вырашэння жаночага пытання нашымі партыямі і дзяржавамі, годам далейшай дзейснай дапамогі замежным сяброўкам у іх барацьбе за свае правы ў грамадстве.

На парозе—Новы год. Зноў будуць і лютаўскія завірухі, і вясновыя капяжы, і залатыя лістапады. Будуць новыя сябры, працоўныя здабыткі, незабыўныя сустрэчы—бяскончая эстафета жыцця.

З наступаючым Новым годам, сябры! З Новым годам Міру, Працы, Шчасця!

М. ОСІПАВА

30K-1
1844
Пяцігодка і мы

НАШЫ чытачы зацікаўлена прынялі артыкул «Як для сябе» — з ім выступіла ў жнівеньскім нумары часопіса дырэктар швейнага аб'яднання «Камсамолка» Марыя Іванаўна Батура. У рэдакцыю прыходзяць весткі, што жанчыны, якія працуюць на прадпрыемствах лёгкай прамысловасці, актыўна ўключаюцца ў новы этап барацьбы за далейшае палепшэнне якасці вырабаў, а работніцы прылаўка абяцаюць выдатна прадаць усё, што выдатна зроблена. Менавіта пра гэта ішла гаворка ў надрукаваных артыкулах «І больш, і лепш» Жанны Пятроўны Лапцевай, «Па аўтарытэту і па кішэні» Нэлі Іванаўны Ждановіч, пра гэта раскажваюць шматлікія пісьмы.

ЗРОБЛЕНА ВЫДАТНА- КУПЛЕНА З ПАДЗЯКАЙ

Наш «круглы стол»: праблемы якасці

Узніклі новыя пытанні, паўсталі праблемы, абмеркаваць якія мы вырашылі за «круглым сталом» у рэдакцыі. Адказныя работнікі міністэрстваў лёгкай прамысловасці і гандлю, буйных прадпрыемстваў і магазінаў рэспублікі прынялі запрашэнне «Работніцы і сялянкі». Шчыры абмен думкамі быў карысны. Спадзяёмся, што ён будзе дзейсны.

На Аршанскім ордэна Леніна льнокамбінаце распрацавалі комплекс мерапрыемстваў, накіраваных на рэзкае павышэнне якасці прадукцыі. Канструктар тканін Антаніна Сяргееўна Папкоўская расказала, што на льнокамбінаце ў чацвёртым годзе пяцігодкі створаны спецыяльны аддзел кіравання якасцю, распрацаваны і ўкаранёны стандарты прадпрыемства, сістэма кантролю якасці прадукцыі на ўсіх тэхналагічных перахо-

дах. Перагледжана сістэма матэрыяльнага стымулявання і матэрыяльнай адказнасці па якасных паказчыках работы. Звыш 4 тысяч рабочих камбіната—большая палавіна калектыву—атрымліваюць прэміі за выпуск добрых вырабаў.

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

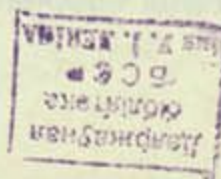
№ 12 СНЕЖАНЬ
1974

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦА З ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

© «Работніца і сялянка», 1974 г.

К. М. Шыцко:
— Мы абменьваемся пе-
радавым вопытам з літоў-
скімі сябрамі.

А. С. Папкоўская:
— Пра якасць прадукцыі
памытаем штодзённа.

І. І. Каленікаў:
— Будзе зроблена выдат-
на—хутчэй прададзім.

Н. М. Лядзецкая:
— Швейнікі рыхтуюць
шмат навінак.

Дырэкцыя, партыйная, прафсаюзная і камсамольская арганізацыі камбіната вынеслі на агульны савет недахопы ў рабоце асобных вытворчасцей і аддзелаў. Анкетнае апытанне дапамагло вызначыць неабходныя меры. Бадам-спажывуцам даслаеца другая анкета: якія тканіны карыстаюцца ці, наадварот, ужо не карыстаюцца попытам на сельніцтва? Што трэба ўлічыць пры складанні планаў па асартыменту? На абласныя базы разасланы ўзоры-эталоны на ўсе вырабы камбіната.

Усё шырэй разгортваецца сярод тэкстыльшчыц спаборніцтва за прысваенне звання «Выдатнік якасці» III-й, II-й і I-й ступеней. Падхоплен саратаўскі пачын па здачы прадукцыі з першага прад'яўлення, з правам карыстання асабістым кляймо.

Але і пераможцаў калі-ні-калі судзяць. Не абышлося без гэтага і за «круглым сталом». Адаючы належнае перадавому прадпрыемству, выступаючы гаварылі, што аршанскія тэкстыльшчыкі вельмі марудна ўкараняюць на патоку выраб тканін, паказаных у выставачных калекцыях, па незразумелых прычынах скарачаюць выпуск ільняных тканін з лаўсанам. На думку кіраўніка рэспубліканскай канторы «Белгалантара» Таццяны Новікавай, трэба пашырыць выпуск сувенірных абрусаў і да іх маленькіх сурвэтак: яны карыстаюцца вялікім попытам. У сталічным магазіне «Лянок» выбар гэтай прадукцыі вельмі вузкі, апрача таго, часта на абрусе бачым адзін малюнак, а ў камплектных сурвэтках—другі. Ды і адбелка не заўсёды аднолькавая.

Сур'ёзны папрок Т. А. Но-

вікава адрасавала Віцебскай шаўковай фабрыцы: не прыслухоўваюцца там да голасу гандлюючых арганізацый, не паляпшаюць падпрацоўку тканін для жаночых хустак. А прыклад ёсць з каго і з чаго браць—вось хоць бы паўлавапасацкія хусткі. З горыччу гаварыла Таццяна Андрэўна, што на аптовых базах гадамі ляжаць некаторыя вырабы прадпрыемстваў тэкстыльнай, швейнай і абутковай прамысловасці, што многія вырабы ніхто не хоча купляць нават пасля ўцэнкі. Трэба паставіць надзейную заслонку для дрэнных тавараў, больш прынцыпова змагацца за гонар савецкай маркі, не дараваць бракаробам.

Прадстаўнікі вытворчага абутковага аб'яднання «Прамень» паклалі на «круглы стол» узоры жаночага, мужчынскага і дзіцячага абутку. Гэта была прыгожая калекцыя. Значыць, пры жаданні можна рабіць дабротныя рэчы.

— На жаль, на прылаўках магазінаў не знойдзеш большасці з таго, што мы тут убачылі,—сказала старшы таваразнаўца цэнтральнага ўнівермага «Мінск» Галіна Паўлаўна Дыбча.—На кірмашах мы часта выбіраем добрыя ўзоры, а калі атрымліваем партыю абутку, бачым зусім іншае выкананне. Для прадукцыі «Промня» характэрны дэфармацыя, сляды клею на абутку, неабрэзаныя ніткі, чарнільныя плямы—аўтографы кантралёраў якасці. Пакупнікі ў вялікай колькасці вяртаюць нам жаночыя туфлі Віцебскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік»: у іх адклеіваецца падэшва. Дрэнны абутак робяць на лідскай і бабруйскай фабрыках: бракуецца кожная

пятая-шостая пара. Зусім мала выпускаецца абутку вялікіх размераў, туфляў сёмай—дзевятай паўнаты. Карыстаюцца попытам жаночыя рантавыя чаравікі, мужчынскія паўчаравікі на гуме, мяккі абутак для пажылых людзей. Але іх няма на паліцах магазінаў.

— Было б карысна,—кажа Галіна Паўлаўна Дыбча,—рыхтаваць для продажу доследныя ўзоры абутку, па некалькі соцень пар кожнай мадэлі. Водгукі пакупнікоў паслужылі б дакладным арыенцірам для абгрунтавання заказаў.

— Крытыка ў наш адрас справядлівая, мы робім з яе неабходныя вывады,—прызнаў намеснік галоўнага інжынера абутковага вытворчага аб'яднання «Прамень» Уладзімір Данілавіч Кур'ян.—Не буду пералічваць усе нашы «грахі», пра іх ужо шмат гаварылі. Аднак павінен прад'явіць прэтэнзіі і да гарбарных заводаў, якія пастаўляюць нам мала добра-якаснай сыравіны. Вельмі не хапае кваліфікаваных кадраў. Іх рыхтуюць у рэспубліцы слаба. У будучым годзе спадзяемся сур'ёзна паправіць становішча, выпусцім 14 380 тысяч пар абутку 300 мадэлей на суму амаль 150 мільёнаў рублёў. Парадзем жанчын новымі мадэльнымі вырабамі з натуральнага лаку, футра, сінтэтычнай скуры. Прыкладзем усе сілы і вопыт, каб абутак з канвеера адпавядаў эталонам.

Якія навінкі для жаночага гардэроба паявіцца ў будучым годзе? Пра гэта паведаміла намеснік начальніка Упраўлення швейнай прамысловасці Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР Надзея Маркаўна Лядзецкая. Полац-

кая швейная фабрыка асвойвае выпуск жаночых касцюмаў з ільняных тканін. Гэтыя мадэлі з поспехам дэманстраваліся на выстаўцы ў заходнегерманскім горадзе Дзюсельдорфе. Да вясенне-летняга сезона значна павялічваецца вытворчасць штаноў-джынсаў з палепшанай тканіны. Паявіцца ў продажы жаночыя паліто са штучнай замшы і скуры, дубліраваныя футрам. Узрасце ў паўтара раза вытворчасць паліто з ім-партнага футра, а таксама вырабаў са штучнага футра пад цыгейку.

Упершыню ў рэспубліцы гамяльчаны пачынаюць шыць мужчынскія касцюмы з крымплону. Значна пашырыцца выпуск дзіцячага адзення. Выпуск рэчаў з дзяржаўным Знакам якасці павялічыцца больш чым у паўтара раза.

Наш часопіс крытыкаваў Баранавіцкі баваўняны камбінат за нізкую якасць пражы. Удзельнікі «круглага стала» гаварылі, што ён не пастаўляе чыстай баваўнянай тканіны для мужчынскіх кашуль, колерная гама вырабаў непрывабная, не вызначаюцца арыгінальнымі малюнкамі паркаль і фланель. Не заўсёды поўнаасцю пастаўляюць швейнікам некаторыя хадавыя тканіны Мінскі і Гродзенскі тонкасукоўныя камбінаты, сталічныя камвольшчыкі.

Расказ пра справы і планы стваральнікаў адзення прадужыла начальнік вытворчага аддзела швейнага аб'яднання імя Н. К. Крупскай, намеснік сакратара партыйнай арганізацыі Кацярына Мікалаеўна Шыцко. Яна гаварыла пра вялікую дружбу мінчан і працаўніц вільнюскага швейнага прадпрыемства «Лелія». Абодва калекты-

Г. П. Дыбча:
— На кірмашы адно, на канвееры другое...

В. М. Капусцінская:
— Моду трэба прагназіраваць.

Т. А. Новікава:
— Людзям падабаюцца вырабы з лёну.

У. П. Сілін:
— Каб людзі сказалі дзякуй...

У. Д. Кур'ян:
— Крытыкавалі нас справядліва. Будзем выпраўляць становішча.

вы даўно спаборнічаюць, шчогра абменьваюцца перадавым вопытам, навінкамі. Па прыкладу літоўскіх сяброў у аб'яднанні сталі спалучаць у зімовых паліто два віды тканін, пачалі аздабляць павільонам футры, якія цяпер выглядаюць не горш за французскія, а па цане амаль у два з палавінай раза танней.

22 мадэлі ў аб'яднанні атэставаны на Знак якасці. Іх выпушчана сёлета больш як на чатыры мільёны рублёў. У завяршальным годзе пяцігодкі плануецца пашыць іх на дзесяць мільёнаў рублёў, або 8 працэнтаў усёй прадукцыі. Нараджаюцца новыя формы барацьбы за гонар фабрычнай маркі. На кожнай аперацыі работніцам па пяцібальнай сістэме штодзённа ставіцца ацэнка за якасць.

Асабліва ўвага ўдзяляецца моладзі. Ад імя дырэктары і грамадскіх арганізацый у сем'і найбольш старанніх работніц пасылаюцца ўдзячныя пісьмы.

— Карыстаючыся выпадкам, — гаворыць К. М. Шыцко, — хачу паскардзіцца на дрэннае забеспячэнне прадпрыемстваў фурнітурай, фарбавальнікамі, гузікамі і нават ніткамі. Па далёкіх гарадах калясяць нашы ганцы ў пошуках аддзелачнай шаўковай ніткі, якая сапраўды становіцца для нас залатой. Праблема ніткі не такая бяскрыўданая, як можа здацца на першы погляд. Зусім не ўсё роўна, якой, напрыклад, ніткай прастрачваюць кримплен. Напішыце, калі ласка, у сваім часопісе пра ўсе «дробязі», якія псуюць прадукцыю і настрой.

Уважліва слухалі ўдзельнікі «круглага стала» намесніка міністра гандлю БССР Івана Іванавіча Каленікава.

— Наша лёгкае прамысловасць пастаянна абнаўляе асартымент тканін. Маецца на ўвазе выпуск лепшых, а не горшых, чым раней, вырабаў. Бывае, аднак, і па-іншаму. Мінскі камвольны камбінат, абнаўляючы асартымент, зняў з вытворчасці выпуск чысташарсцяных тканін «метро», «ударнік», «люкс», а раўнацэннай замены не прапанаваў.

На гэтай сустрэчы шмат гаварылася пра няякасныя тавары. Большасць адзення і абутку мы выпускаем з натуральнай сыравіны, можа паспяхова канкурыраваць з ім партымі вырабамі. Але вось аформіць як след сваю прадукцыю не ўмеем, а часам, што і казаць, выпускаем яўны брак, за што прадпрыемствы плацяць салідныя штрафы. Я прапанаваў бы не вяртаць прадпрыемствам вырабы для выпраўлення браку, а прадаваць іх па ніжэйшых гатунках. Не вытрымлівае крытыкі ўпакавальны матэрыял, груба выкананы ярлыкі і этыкеткі. Касцюмы і паліто часта адгружаюцца ў магазіны навалом. Трэба наладзіць іх транспарціроўку ў спецыяльных кантэйнерах. Затраты акупяцца.

Мы, гандлёвыя работнікі, востра адчуваем кан'юнктуру рынку. Створаны нядаўна інстытут па вывучэнню попыту дазволіць апэратыўна мяняць пазіцыі, лепей задавальняць запатрабаванні насельніцтва. Але каб гэтая работа была больш паспяховай, трэба хутчэй пераадолюваць кансерватызм. Даўно пара Магілёўскай фабрыцы імя Валадарскага прыслухацца да голасу гандлёвых арганізацый. Тут прывыклі да рэкламацый (сёлета іх больш як 150), да штрафных санкцый за брак.

Шыюць на фабрыцы жаночыя паліто з дарагіх тканін, шыюць з вялікай колькасцю дэфектаў. І такіх прыкладаў, на жаль, няма.

Мала ўвагі ўдзяляецца выпуску якасных падкладных і прыкладных матэрыялаў. Варта ў новым касцюме трапіць пад дождж — і каўнер ператворыцца ў гармонік, бо падкладка і прыклад даюць вялікую ўсадку. Над гэтым трэба было б задумацца Міністэрству лёгкай прамысловасці БССР.

Мы задавальняем попыт на адзенне і абутак для дзяцей і падлеткаў толькі напалавіну. Бо прадпрыемствам нявыгадна выпускаць танную прадукцыю, выгадней шыць паліто з дарагімі каўнярамі, чым дзіцячыя сукеначкі.

— Рэкламацыі і штрафы — не лепшая форма ўздзеяння на бракаробаў, гэта вымушаныя санкцыі, — сказаў начальнік інспекцыі па якасці Міністэрства гандлю БССР Уладзімір Прохаравіч Сілін. — Думаецца, што швейнікі Магілёва, Гродна, Жлобіна, трыкатажнікі Баранавічаў, Бабруйска і Салігорска, абутнікі ўсіх беларускіх прадпрыемстваў у наступным годзе значна павысяць якасць прадукцыі. Савецкія людзі скажуць ім за гэта дзякуй.

Пра напрамак сучаснай моды расказала мастацтвазнаўца Рэспубліканскага Дома мадэлей Валянціна Міхайлаўна Капусцінская. «300 узораў абутку і 1440 мадэлей адзення ў год распрацоўваюць мастакі і канструктары прыгажосці. Прапануем, як бачыце, шмат навінак, лічбы эфектныя. Толькі не ведаем дакладна, колькі з іх шыецца. Моду стварае жыццё, і, паверце, гэта прафесійнае ўменне — прадбачыць яе змены.

Памятаецца такі характэрны казус. У 1964 годзе мы паказалі на выстаўцы жаночыя касцюмы са штанамі. Камусьці яны не спадабаліся, прамысловасць пачала выпускаць модную рэч са спазненнем. І тэкстыльшчыкам, і швейнікам трэба прыслухавацца да думкі мастакоў пры вызначэнні моды на наступныя гады.

Жанчыны заўсёды хочуць быць прывабнымі, хочуць мець разнастайны гардэроб. Але ж гэта залежыць ад разнастайнасці тканін, з якіх шыюць сукенкі, паліто, халаты. Псуецца настрой, калі бачыш, як у адным горадзе тысячы людзей ходзяць у паліто аднолькавага колеру і крою. У магазінах нельга знайсці шырокага выбару шалёў, пацерак, штучных букетікаў і іншых аксесуараў прыгажосці. Здаецца, дробязь, нязначныя дэталі, але ў мастацкай прамысловасці рэспублікі «рукі не даходзяць», каб заняцца іх вытворчасцю».

...Заканчваецца 1974-ты год працаўнік, год вялікіх дасягненняў савецкага народа. Праз некалькі дзён возьме старт завяршальны год дзевятай пяцігодкі, год якасці, як вызначыў яго Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнэў.

Размова пра якасць тавараў народнага ўжытку не закончана. Мы будзем працягваць яе на старонках часопіса.

Няхай дэвізам тысяч працаўнікоў прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці і гандлю ў вялікім паходзе за далейшае павышэнне якасці вырабаў масавага попыту стане дэвіз: «Савецкае — значыць выдатнае». А будзе зроблена выдатна — будзе і куплена з падзякай.

У НАС, журналістаў, бывае і так: людзі навокал яшчэ паглынуты сённяшнім днём, а мы ўжо рыхтуем да будучых юбілеяў. Вось і рэдакцыя нашага жаночага ілюстраванага часопіса «Фюр дзіх» у кастрычніку паслала фотакарэспандэнта Кацю Ворх і мяне ў Беларусь, каб расказаць пра рэспубліку на старонках нашага штотыднёвіка ў маі будучага года, калі народы свету і сярод іх народ ГДР будуць святкаваць 30-ю гадавіну разгрому германскага фашызму, дзень, які мы называем Днём вызвалення.

У пошуках усіх тых чужоўных фарбаў, якімі багата ваша рэспубліка, мы зазірнулі ў мары вашых суайчыннікаў, прыслухаліся да пульсу вытворчых будняў, устрывожылі ўспаміны, якія жывуць у людзях усіх пакаленняў. Дзякуй вам, людзі, за вашу дружбу і давер, мы перададзім іх нашаму народу.

Але бывае і так: пракладаючы сабе сцэжку да сэрца субсяседніка, мы самі ўсім сэрцам звернуты да яго. Слухаючы пра лёс чалавечы, параўноўваем яго з уласным лёсам, справы іншых бярэм за маштаб яшчэ не зробленага намі...

Яшчэ да ад'езду ў Беларусь я ўспамінала ўсё тое, што звязвала мяне з ёй у маім асабістым жыцці. Нават захавалася такая рэліквія: газетны здымак, на ім група дзяцей з розных краін, выхаванцаў Інтэрнацыянальнага дзіцячага дома імя Стасавай, і сярод іх я. Здымак зроблен даўно, у 1937 годзе, у піянерскім лагеры Дразды пад Мінскам.

Іванаўскі Інтэрнацыянальны дзіцячы дом быў у тыя гады, ды і да гэтага часу застаўся, свайго роду палітычным сейсмографам. Савецкі народ ужо тады браў і цяпер бярэ пад сваю абарону дзяцей, бацькі якіх загінулі ад рукі фашызму або сталі на барацьбу з ім. Тады гэта былі

Урсула Фогель (справа) і Каця Ворх у Мінску.

дзеці з Германіі, Балгарыі, Італіі, дзеці з Іспаніі, Венгрыі. Сёння гэта дзеці з каланіяльных краін, з краін Паўднёвай Амерыкі, думаемца, са шматпакутнай Чылі, малодшыя мае сёстры і браты па лёсу.

Агульнавядома, што ў 1933 годзе, яшчэ задоўга да таго, як запалала зямля і здрыганулася пад ботам фашысцкіх армій, нямецкія камуністы першымі прынялі на сябе страшэнны ўдар гітлераўскага фашызму. Многія з іх былі знішчаны, многія пайшлі ў падполле, працягваючы сваю няроўную барацьбу доўгія 12 гадоў. У ліку іх была і мая маці, работнік ЦК Кампартыі Германіі, пазней удзельніца антыфашысцкага руху Супраціўлення ў Германіі і ў Францыі. Дванаццаць гадоў падполля маці для мяне азначалі дванаццаць гадоў разлукі з ёй. Але яны азначалі і нешта іншае — рашаючыя гады майго развіцця, выхавання майго ў асяроддзі савецкіх людзей, сумесны цяжар ваенных гадоў, адзінае з імі біццё сэрца. Канкрэтна гэта была работа ў шпіталі з першых дзён вайны ў пазашкольных гадзіны. Бясконцыя пісьмы з просьбай даць мне, нямецкай дзяўчыне, магчымасць дапамагчы савецкаму народу, які ўдачарыў мяне, у гэтай цяжкай барацьбе з фашызмам, з якім у мяне былі свае рахункі. Многія мае старэйшыя таварышы па дзіцячаму дому, дзеці нямецкіх антыфашыстаў, пайшлі на фронт. Ды і не толькі нямецкія мае таварышы, але і венгерскія, італьянскія, польскія, балгарскія, усе, каму тады ўзрост падыходзіў. Многія пайшлі, і не вярнуліся таксама многія. Мой жа ўзрост усё не падыходзіў. Толькі пад канец спатрэбіліся і мае веды нямецкай мовы.

І тут зноў лёс звязаў мяне з Беларуссю. Памяць захавала назвы незлічоных гарадоў і паселішчаў, дзе нямецкія фашысты чынілі свае страшэнныя злачынствы. Я тады памагала расследаваць гэтыя злачынствы, каб свет даведаўся пра іх, каб нішто не было забыта.

Пішу я гэтыя радкі ў свой апошні дзень прабывання ў Беларусі. Блакноты мае запоўнены ўражаннямі, інтэрв'ю, проста расказаў людзей пра мінулае і сучаснае, пра сябе і пра іншых. Мае ўспаміны зліліся з імі, напоўніліся новымі фарбамі, якімі так багата Беларусь. Бачылі мы і вясёлку над Заходняй Дзвіной, і ўсе яе колеры ў адным з цэхаў хімкабіната ў Наваполацку. Знайшлі мы і адлюстраванне яе вясёлых водбліскаў у дамах і адзенні працаўнікоў вёскі Верцялішкі Гродзенскай вобласці, і па-іншаму яна гарэла ў Вечным агні на плошчы Перамогі ў Мінску, у Хатыні і ля мемарыяла Брэсцкай крэпасці.

Незабыўна свяцілася яна ў вачах людзей, якіх мы сустракалі. І ўражанні аб сустрэчах у гэтыя кастрычніцкія дні, калі нашы народы сумесна святкавалі 25-годдзе сацыялістычнай краіны — Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі — увальваюцца ў нашу аповесць пра людзей і справы Савецкай Беларусі, якую мы раскажам нашаму народу ў знамянальныя дні 30-годдзя перамогі над фашызмам, у дзень, які наш народ называе Днём вызвалення.

Урсула ФОГЕЛЬ

СПЫНІЦЬ ТЭРОР У ЧЫЛІ!

ВІДНАЯ прафесіянальная рэвалюцыянерка, баец ленинскай гвардыі, наша зямлячка Вера Кліменцьеўна Слуцкая была актыўным удзельнікам Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Петраградзе. Яна вярнулася ў сталіцу, як толькі пачула першыя весткі аб Лютаўскай рэвалюцыі. Яшчэ ў снежні 1913 года па даносу правакатара Веру Кліменцьеўну ў шосты раз арыштавала паліцыя і выслала з Пецярбурга ў мястэчка Любань Наўгародскай губерні. Але і ў гады ссылкі яна пранікала ў Піцер, здабывала там нелегальную літаратуру, падтрымлівала сувязі з партыйнымі арганізацыямі.

Вера Кліменцьеўна адразу ж уключылася ў работу. Ужо 10 сакавіка ўдзельнічала ў пасяджэнні Петраградскага камітэта бальшавікоў.

Петраградскі камітэт партыі даручае ёй цяжкую справу — агітацыю сярод жанчын-работніц. Вера прапанавала стварыць пры Петраградскім камітэце бюро па рабоце сярод жанчын, аднавіць выданне часопіса «Работница», выпускаць спецыяльныя лістоўкі і брашур. У пратаколе пасяджэння Петраградскага камітэта партыі бальшавікоў ад 13 сакавіка 1917 года запісана: «...даручыць тав. Веры скласці праект арганізацыі бюро работніц пры ЦК (Петраградскім камітэце), у «Правде» змясціць заметку пра бюро». Праз два дні праект разшэння быў распрацаваны Слуцкай і прыняты Петраградскім камітэтам. Пры Петраградскім камітэце было створана бюро па рабоце сярод жанчын, і ўзначальвала яго Вера Слуцкая.

Сярод работніц Вера адчувала сябе ў сваёй стихіі. Многія яе ведалі ў твар, спынялі на вуліцах. З ёй дзяліліся думкамі, нягодамі і радасцямі.

24 сакавіка Вера паведамляла Петраградскаму камітэту, што бюро па рабоце сярод жанчын працуе. У яго ўвайшлі прадстаўніцы ўсіх раёнаў горада. Выбраві іх на раённыя партыйныя сходах, яны былі цесна звязаны са сваімі раёнамі. На скліканым бальшавікамі мітынгу жанчын Выбаргскай стараны работніцы патрабавалі ўсеагульнага выбарчага права, унясення заканадаўства аб ахове мацярынства і працы жанчын, выбарных фабрычных інспектараў з удзелам прадстаўніц ад рабочых.

На прадпрыемствах пачалі вылучаць жанчын у заводскія камітэты. Арганізаваліся жаночыя клубы. А 10 мая зноў выйшаў часопіс «Работница»,

ІМЕНЕМ НАШАЙ ПАМЯЦІ

Заява

ў сувязі з новай хваляй рэпрэсій
у Чылі

Больш і гней ахопліваюць сэрцы савецкіх жанчын у сувязі з паведамленнямі аб арыштах і тэроры, якія працягваюцца на шматпакутнай чылійскай зямлі. Сярод арыштаваных — жанчыны-дэмакраткі, маці і жонкі, сяброўкі і сёстры.

Новая эскалация тэрору ў Чылі выкрывае перад усім светам гнісныя мэты ваеннай хунты, якая імкнецца з дапамо-

гай нябачанай жорсткасці і насілля падавіць волю чылійскага народа да барацьбы за дэмакратыю, свабоду і сацыяльны прагрэс.

Камітэт савецкіх жанчын, Жаночая камісія Савецкага камітэта салідарнасці з чылійскімі дэмакратамі, выступаючы ад імя мільёнаў жанчын, зноў кляймаць ганьбай зладзействы чылійскай хунты ў адносінах кіраўнікоў і ўсіх прыхільнікаў Народнага адзінства.

Падтрымліваючы Заяву, прынятую ў Хельсінкі на пашыранай сесіі Міжнароднай камісіі па расследаванні злачынстваў чылійскай ваеннай хунты, савецкія жан-

чыны зноў узнімаюць свой голас пратэсту супраць чорных злачынстваў рэакцыйных сіл у Чылі і патрабуюць неадкладнага спынення тэрору і праследавання чылійскіх патрыётаў, вызвалення жанчын і ўсіх зняволеных у канцлагерах і турмах.

Мы выказваем сваю гарачую салідарнасць з дэмакратычнымі сіламі, якія вядуць самаадданую барацьбу супраць фашыстскай ваеннай хунты.

Камітэт савецкіх жанчын
Жаночая камісія Савецкага камітэта
салідарнасці з чылійскімі дэмакратамі

ПЯЦЬ НЕЗВЫЧАЙНЫХ ДЗЁН

Да 100-годдзя з дня нараджэння Веры Слуцкай

які тлумачыў жанчынам сутнасць падзей, заклікаў іх да сацыялістычнай рэвалюцыі.

Трэцяга красавіка 1917 года Вера Кліменцьеўна разам з іншымі працоўнымі з радасцю сустракала на Фінляндскім вакзале Уладзіміра Ільіча Леніна. Яна ведала, што з прыездам Леніна наступаюць рашаючыя дні рэвалюцыі. Вера Слуцкая была ў ліку тых, хто вёў энергічную барацьбу за гістарычныя Красавіцкія тэзісы Леніна, яна ўдзельнічала ў рабоце Красавіцкай партыйнай канферэнцыі, якая арыентавала партыю на пераход ад буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі да сацыялістычнай, на пераход усёй улады да Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў.

Вера Слуцкая працавала не толькі з жанчынамі: сакратара Васілеостраўскага райкома большавіцкай партыі добра ведалі рабочыя, салдаты, матросы. Амаль кожны дзень яна бывала на фабрыках, заводах, у салдацкіх казармах, на караблях. Часта выступала на мітынгх і сходх, нястомна тлумачыла, на чым бану праўда, за кім трэба ісці. Яна гаварыла ярка, захапляючы, і нават самыя незразумелыя рэчы здаваліся простымі. Яна расказвала, што адбываецца ў Піцеры і ў краіне, што павінна адбыцца. І ў кожным слове адчуваліся праўда і сіла.

Трэцяга чэрвеня Слуцкая ўдзельнічала ў рабоце І Усерасійскага з'езда Саветаў разам з нешматлікай колькасцю большавікоў, якая была на гэтым з'ездзе. Яна была дэлегаткай І, а затым ІІ Петраградскай канферэнцыі большавікоў, прыняла ўдзел у абмеркаванні пытання аб саюзах моладзі, умацоўвала ўплыў большавікоў сярод моладзі свайго раёна.

А калі абставіны ў краіне змяніліся і ўлада цалкам перайшла да Часовага буржуазнага ўрада, Вера Кліменцьеўна як дэлегат гістарычнага VI з'езда партыі вівала курс партыі на ўзброенае паўстанне. У другі раз яна выступала на з'ездзе пры абмеркаванні пытання «Аб саюзах моладзі».

У дні Кастрычніцкага паўстання Вера Слуцкая — адзін з кіраўнікоў раённага рэвалюцыйнага штаба. Яна вяла энергічную работу па прывядзенню ў баявую гатоўнасць атрадаў Чырвонай гвардыі і рэвалю-

цыйных салдат воінскіх часцей раёна, мабілізоўвала аўтамабільны транспарт для патрэб рэвалюцыі. У гістарычную ноч з 24 на 25 кастрычніка выконвала заданні Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта. Пры яе асабістым удзеле рабочыя Васілеўскага вострава занялі важнейшыя стратэгічныя пункты сталіцы. Стрыманую, скуюю на ўсмешкі Веру яшчэ ніколі не бачылі такой шчаслівай. «Нарэшце, нарэшце прыйшла пралетарская рэвалюцыя!» — паўтарала яна пры сустрэчы сябрам. Удзень 26 кастрычніка яна знаходзілася сярод рабочых, салдат і матросаў, выступала перад імі: васілеостраўскія пралетарыі выконвалі адказныя даручэнні Петраградскага ваенна-рэвалюцыйнага камітэта. Яны ахоўвалі Мікалаеўскі і Дварцовы масты, падтрымлівалі сувязь з баявымі караблямі Балтыйскага флоту, удзельнічалі ў штурме Зімянга.

Увечары 26 кастрычніка Вера, надзеўшы круглую шапачку і цёмна-шэрую накідку, выйшла з старога дома на 16-й лініі, дзе размяшчаўся Васілеостраўскі райком партыі большавікоў. Яна спыталася ў Смольны, на ІІ Усерасійскі з'езд Саветаў, дзе павінен быў выступіць Уладзімір Ільіч.

Калі войскі контррэвалюцыі сталі пагражаць існаванню толькі што заваяванай улады Саветаў, Вера Слуцкая цалкам аддалася рабоце, накіраванай на разгром кераншчыны. Яна выязджала на фронт, арганізавала забеспячэнне салдат харчаваннем, медыкаментамі, натхняла байцоў палымымі прамовамі.

Жалезная... Так таварышы называлі Веру Слуцкую за велізарную працаздольнасць і вытрымку (часта яна спала па дзве гадзіны ў суткі). А была яна кволая, невысокага росту, худзенькая жанчына. Точаныя, строгія рысы твару, вялікія цёмныя на дзіва прыгожыя вочы. Цёмныя валасы завіваліся на скронях і патыліцы.

...Вера Кліменцьеўна Слуцкая (яе сапраўднае імя Берта Браніславаўна) нарадзілася ў беднай сям'і ў паўразбураным доме на ўскраіне Мінска. У час работы І з'езда РСДРП яна была ў родным горадзе. Адраду ж пасля з'езда мінскія падпольшчыкі ўзяліся ствараць

нелегальную друкарню з філіяламі ў Бабруйску, Беластоку, Гродна, Брэсце. Гэта складаная і небяспечная справа вымагала велізарнага напружання сіл. Шмат дзён Вера і яе сябры шукалі для друкарні дом. Нарэшце арандавалі памяшканне, завезлі шрыфт. Аднак агентам паліцыі ўдалося высачыць падпольшчыкаў. У Мінскай друкарні пры вобыску было забрана некалькі пудоў шрыфту. Арыштавалі семнаццаць чалавек, сярод іх Веру і яе брата. Дзевяць месяцаў прасядзела Вера ў перасильнай турме ў Маскве. А наперадзе было яшчэ пяць арыштаў.

У 1902 годзе яна, член РСДРП, выконвае сур'ёзныя справы, давераныя партыяй. Падзеі 1905 года застаюць яе ў Мінску. Пасля паражэння рэвалюцыі яна мусіла выехаць за граніцу. Была дэлегатка V з'езда РСДРП, пасля з'езда амаль два гады працавала ў Пецярбургскай арганізацыі большавікоў. У канцы 1909 года зноў вымушана была эміграваць, тры гады жыла і вучылася ў Германіі і Швейцарыі, некалькі разоў сустракалася там з У. І. Леніным. Як пра самае дарагое ўспамінала Вера гэтыя сустрэчы.

А ў 1913 годзе зноў у Расію. Па дарозе з Пулківа, дзе правярала перадавыя пазіцыі, яна дзялілася сваімі думкамі са старым сябрам, паэтам Ільёй Іёнавым, прасіла напісаць пра хлопцаў пад Пулківам, пра іх стойкасць. Яна радасна гаварыла:

— Рэвалюцыі нашай толькі пяць дзён. Кожны з іх роўны гадам і варты вершаў. Панам Керанскаму і Краснову не ўдасца забіць дзецішча рэвалюцыі — рэспубліку Саветаў. Не ўдасца. Бо ў Расіі ёсць Ленін, большавікі і гэтыя рабочыя і сяляне з вінтоўкамі ў руках...

Вера змоўкла на паўслове. Непадалёку ад Краснага Сяла белагвардзейскі браняпоезд пачаў абстрэльваць іх машыну. Шафёр зліўся з рулём, стараючыся выціснуць са старэнькага матора найбольшую хуткасць. Снарад трапіў Веру ў галаву. Імгненна смерць. Яна аддала жыццё за рэвалюцыю, хоць пражыла ў ёй толькі пяць шчаслівых, трывожных, цяжкіх дзён...

Горкая вестка — загінула Жалезная — імгненна абляцела

Петраград. Ад імя рабочых Васілеостраўскіх заводаў і фабрык на абвітую траурным крэпам труну паклалі вянок з чырвонай стужкай, на якой было напісана: «Адзаве храбрых плем мы песню».

Жалем і мужнасцю былі прасякнуты радкі апублікаванага ў «Правде» артыкула, прысвечанага памяці Веры Слуцкай: «Толькі што вырас узгорачак над магілай Веры Кліменцьеўны Слуцкай. Да шматлікіх ахвяр паўшага царызму прыбавілася яшчэ адна дарагая магіла...

Ля свежага ўзгорачка, дзе ляжыць нястомны і адданы рэвалюцыі работнік, кожны з нас адчуваў, якую мы панеслі страту, кожны ведаў, што вялікая любоў да людзей рухала Верай, калі яна ехала ў Царскае Сяло... Таварышы рабочыя і работніцы, вы ўсе, хто ведаў яе, не размыкайце сваіх згуртаваных радоў, памятайце, што ў стойкасці і ў барацьбе можна выкаваць свабоду і шчасце для ўсіх працоўных. Няхай перальцеца ў вас яе энергія, што не ведала спакою, і няхай той жа верай, верай у перамогу вялікіх свабодалюбівых ідэалаў чалавечтва загарачца вашы вочы».

Савецкай уладзе споўнілася 57 гадоў. Заслужана высокі яе аўтарытэт ва ўсім свеце. Няхай жывая памяць аб тых, хто яшчэ на зары сацыялізму праціў сваю кроў, аддаў маладое жыццё за шчасце будучых пакаленняў, за трывалы мір на зямлі.

Ганна ГРАБЕНКІНА, старшы выкладчык кафедры гісторыі КПСС Беларускага політэхнічнага інстытута.

ЗЯРНЯТЫ

Шырокае жытнёвае поле купаецца ў промнях жніўняскага сонца. Марыя прыпынілася ля пагорка, агледзе-лася вакол. Павеяла цёплай хваляй далёкай вясны яе дзяцінства. Вось калі б ёй тады паказалі гэтую багатую ніву! Светлая ўсмешка прабегла па загарэлым твары, разгладзіла высокі лоб. Успомніліся матчыны словы: «Ты, дачушка, нарадзілася ў шчаслі-вую часіну. У панскай Польшчы якая доля была ў селяніна? Свету богага не бачылі, зямлі як кот наплакаў, ды і тую трэба на пасягі дзяліць».

Памятае Марыя пасляваенныя га-ды, калі цяжка было падняцца тым зярнятам, што падалі ў спустошаную зямлю. Тады аралі, сеялі, жалі ўруч-ную. На плячах цягалі вязкі сена з балота. Разам з дарослымі Марыя працавала ўсё лета. Ды хіба адно ле-та! Навучылася і сеяць, і жаць сяр-пом, і кароў даіць, і каня запрагаць, і касой махала на лузе не горш за хлопца, а вечарамі дапамагала задач-кі рашаць малодшым брату і сястры, ды і сама паспявала кнігі па прагра-ме чытаць. Спачатку зайздросціла сяброўкам, што хадзілі ў лёгкіх су-кенках, ездзілі ў горад, а з яе кпілі, што далей Лебедзева нідзе не была. Яна, чырванечы, паглядала на свае парэпаныя ногі і моўчкі ішла на дзя-лянку дапамагаць маці палоць лён ці буракі.

З выгляду Марыя была кволая, а ў працы не адставала ад дарослых. Суседкі гаварылі маці:

— Шчаслівая ты, Вера: твая дач-ка слаўная ды харошая расце. Не тое, што іншыя — баяцца рукі запэ-каць.

Марыя любіла і ведала зямлю, тон-ка адчувала яе прыгажосць. Навучыў гэтаму чалавек, які сам нават не зда-гадваўся аб гэтым. У Вялікае Сяло ча-ста прыязджаў зусім старэнькі, з бе-лаю галавою, аграном калгаса Гон-чар. Ёй ён здаваўся чарадзеям і лека-рам, як той доктар Айбаліт. Гончар ведаў кожную расліну, ведаў, што ёй патрэбна і што шкодна, умеў так ці-кава гаварыць пра кветкі, жыта, яч-мень ці кукурузу, нібы гэта былі жы-выя істоты з уласнымі біяграфіямі, з уласнымі характарамі. Марыя з ся-броўкамі хадзіла за ім, як заварожа-ная, і так хацелася быць падобнай да яго.

Вучоба давалася дзяўчыне без асаб-лівай цяжкасці. Цяжка было толькі хадзіць у школу, асабліва зімою ці глыбокай восенню: кожны дзень па шэсць верст туды і назад. Многія здзівіліся, а некаторыя сяброўкі пля-чыма паціснулі, калі даведзіліся, што Марыя, амаль выдатніца, з двюма чацвёркамі ў атэстаце сталасці, вы-рашыла працаваць у калгасе. І толь-кі сама яна ведала, што гэта прараслі тыя зярняты, што пасеяў у яе душы стары Гончар...

Першым выпрабаваннем для Марыі Карас стаў 1958 год. Праўленне кал-гаса прапанавала стварыць комплекс-нае маладзёжнае кукурузаводчае звя-

но. Звеннявой прызначылі Марыю. Як было боязна за тыя першыя зялёныя парасткі! На тую бяду, маладыя ўсхо-ды тачыў драцянік. Сціснуўшы зу-бы, Марыя ліхаманкава гартала сель-скагаспадарчыя часопісы, спецыяль-ную літаратуру. Бывала, што і плака-ла ад бездапаможнасці. А калі нарэ-шце знайшла сродак барацьбы з дра-цянікам, уздыхнула з палёгкай і рас-цалавала матулю. Ураджай у той год выдаўся на славу: па 700 цэнтнераў зялёнай масы з гектара. Як жа весела яны ехалі на камсамольскую канфе-рэнцыю раёна!

Кажуць, шчаслівыя падзеі ідуць касяком. У той шчаслівы год маладой звеннявой, на якую з павагай глядзе-лі аднавяскоўцы, прыглынуўся трак-тарыст. Хлопец не зводзіў з яе заха-чаных вачэй. У хуткім часе Марыя Карас памяняла прозвішча на Бажко. Русагаловы Ваня стаў добрым мужам і памочнікам у працы.

Пераехалі жыць у Лебедзева, на-радзіўся сын. Новым шчасцем напоў-нілася хата. Марыя спачатку працава-ла ўліковым работнікам у калгасе «Беларусь», а затым у створаным на яго базе саўгасе «Малінаўшчынскі». Параіўшыся з мужам, падала даку-менты ў Мар'інагорскі сельгастэхні-кум, вырашыла стаць аграномам. Ва-ня «ганяў» па трактару, праводзіў практычныя заняткі на полі, узяў частку сямейных клопатаў на сябе. І не дарэмна. Жонка закончыла тэхні-кум з адзнакай «выдатна», а калі ска-заць больш дакладна, то не адна жон-ка, а сям'я Бажко. Атрымала як спе-цыяліст новае прызначэнне: брыгадзі-рам у адну з адстаючых брыгад саўга-са, дзе ў асноўным працавалі мужчы-ны.

Яе дэбют у новай ролі пачаўся не зусім удала. Сярод прадстаўнікоў моцнага полу было нямаля такіх, што любілі ў рабочы час перакуліць чар-ку. З намаганняў Марыі яны пасміха-ліся: «Як ні старайся, кабета, — па-скачаш і астынеш, усё будзе па-ра-нейшаму. Не за сваю справу ўзялася». Здаралася, што знарок знімаў свячу ці іншую дэталі з трактара, каб пра-верыць веды «брыгадзіркі».

Адчуваючы гэты тайны экзамен, Марыя знарок публічна ставіла на месца дэталі. Праз колькі хвілін трак-тар ажываў... Былі выпадкі, што і ад-праўляла п'яных з поля, накладвала спагнанні.

Любіў чарку Пятро Посах, часта адпускаў «салёныя» слоўцы, не саро-мячыся жанчын. Паставіла яго Ма-рыя працаваць побач з руплівым гас-падаром Бенядзікам Міхайлавічам Леганам. Той самы Посах сёння гаво-рыць: «Калі хочаш, каб быў урад-жай — тэхніку паважай. У добрага трактарыста любы трактар добры».

Мінуў час, і Марыю прызналі, муж-чыны пачалі раіцца з ёю, выказваць свае прапановы і меркаванні.

— Заварушыліся мае мужчынкі, Ваня, — сказала яна аднойчы мужу. —

Каб ты ведаў, якія яны добрыя і сум-ленныя!

...Прыгадаўся той сход, на якім прымаліся абавязацельствы на 1973 год. Лічба была высокая для іх саўгаса: 34 цэнтнеры збожжа, 170 цэнтнераў бульбы з гектара. Вельмі ўзрадавалася, калі пачула:

— Справімся, брыгадзір! Слова на-ша цвёрдае!

— У калгасе — брыгадзір, у ар-міі — камандзір, — усміхнуўся Беня-дзікт Міхайлавіч Леган. — Калі паста-навілі, то выканаем.

Ураджай быў рэкордны: 38,5 цэнт-нера збожжа, 175 цэнтнераў буль-бы — значна вышэй за сярэднесаўгас-ныя паказчыкі. Ордэн «Знак Паша-ны» атрымала Марыя Бажко, грама-ту Міністэрства сельскай гаспадаркі, а галоўнае — пашану і давер'е людзей. Выбралі ў другі раз дэпутатам сель-скага Савета, членам групы народнага кантролю саўгаса...

Май 1974 года быў самы шчаслівы. У брыгадную кантору зайшоў па-штальён, урачыста паклаў тэлеграму:

— Вам, Марыя Баляславаўна.

Разгарнула тэлеграму і з хваляван-нем прачытала: «Калектыў завода сі-лавых паўправадніковых вентыляў г. Маладзечна вылучыў Вас кандыда-там у дэпутаты Савета Нацыянальна-сцей Вярхоўнага Савета СССР па Ма-ладзечанскай выбарчай акрузе № 70. Просім даць згоду балаціравацца...»

І яшчэ адзін год у яе жыцці. Бяс-нежная зіма, вясною моцныя маразы пашкодзілі ўсходы. Былі ўжыты тэр-міновыя меры: падсеялі, наладзілі клапатлівы догляд.

...Марыя сарвала буйны колас, што нізка нахіліўся да зямлі, расцёрла. Залатыя, налітыя сонцам зярняты рас-сыпаліся на далоні. Яна ўзважыла іх і яшчэ раз гаспадарскім вокам акіну-ла ніву.

* * *

Напярэдадні кастрычніцкага свята, як заўсёды, у саўгасе адбыўся ўра-чысты сход. Прыгожа апранутыя, вя-сёлыя, адзін за адным падымаліся лепшыя камбайнеры, шафёры, жывё-лаводы, слухалі словы падзякі, атрымлівалі грашовыя прэміі. І ў Ма-рыі Баляславаўны на душы лёгкасць і святочнасць, як у чалавека, што ўда-ла завяршыў справу ці выдатна вы-трымаў экзамен.

«Брыгада, якая заняла першае ме-сца ў саўгасе і атрымала азімага жыта 44,7 цэнтнера, ячменю — 52,3 цэнтнера, бульбы — 200 цэнтнераў з гектара...» — данесліся да яе словы віншавання.

Непадробная, шчырая радасць на тварах «сваіх» — з брыгады нумар два. Яна лавіла іх усмешкі, ківала ў адказ. Ім адным вядома, якая моцная нітка звязвала іх у тую хвіліну.

Сымон БЕЛЫ

Саўгас «Малінаўшчынскі», Маладзечанскі раён.

ДАРАГІЯ чытачкі! Вы ўжо ведаеце, што 1975 год Арганізацыя Аб'яднаных Нацый абвясціла Міжнародным годам жанчыны. Гэта рашэнне яна прыняла на XXVII сесіі Генеральнай Асамблеі ў снежні 1972 года. У спецыяльнай рэзалюцыі была падкрэслена неабходнасць сусветнага прызнання прынцыпу роўнасці мужчын і жанчын дэ-юрэ і дэ-факто ўсімі дзяржавамі — членамі ААН.

Як нарадзілася ідэя правядзення Міжнароднага года жанчыны? Ініцыятарам выступіла Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын на сваім

сацыяліст-утаніст Шарль Фур'е, які жыў у XVIII стагоддзі. Інакш кажучы, аб прагрэсе грамадства, аб свабодзе і дэмакратыі ў ім можна меркаваць па становішчы жанчыны, па той ролі, якую яна ў ім у сапраўднасці адыгрывае.

У выніку барацьбы жанчынам удалося ў большасці краін дабіцца выбарчых правоў. Іх можна ўбачыць сёння сярод парламентарыяў, дэпутатаў мясцовых органаў улады. У радзе краін яны займаюць дзяржаўныя пасады. Жанчыны ўносяць усё большы ўклад у развіццё культуры сваіх краін. Яны амаль паўсюдна складаюць значную

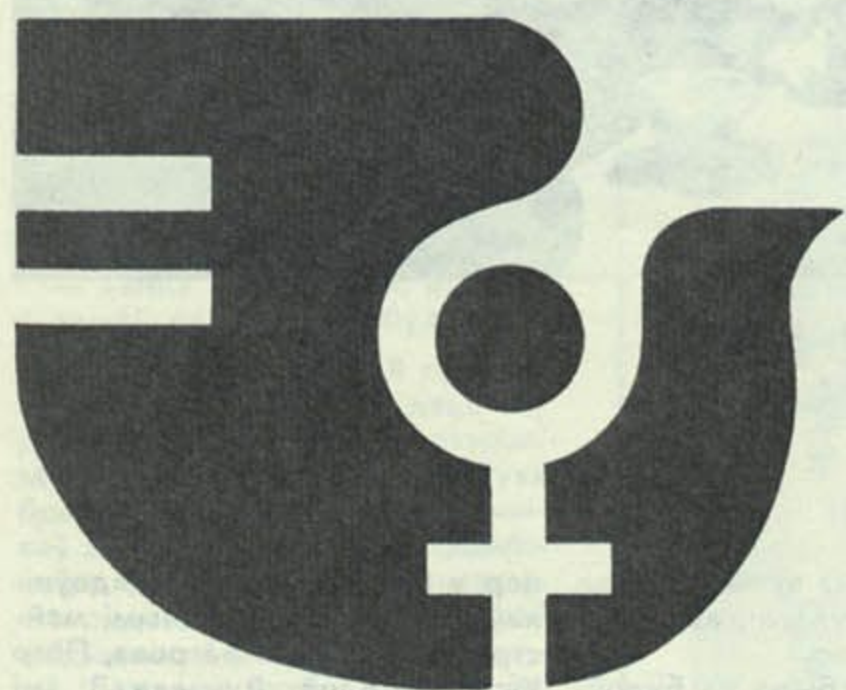
адно ўдакладненне. У сацыялістычных краінах яшчэ да выпрацоўкі гэтых міжнародных норм існавалі законы аб правах жанчын, іх раўнапраўнасці. Захаванне гэтых законаў знаходзілася і знаходзіцца пад строгім дзяржаўным кантролем.

Міжнародны Год жанчыны павінен стаць годам узмоцненай дзейнасці для дасягнення раўнапраўнасці мужчын і жанчын і для павелічэння ўкладу жанчын у нацыянальнае і міжнароднае развіццё.

Цяпер стаіць пытанне, як будзе праводзіцца гэты год на міжнародным, рэгіянальным і нацыянальным узроўнях. Гене-

(МГЖ) разгарнулася і па ўрадавай лініі. У адказ на пісьмо Генеральнага сакратара ААН па праграме МГЖ урад СССР накіраваў у сакратарыят ААН свае прапановы. Сярод іх можна назваць распрацоўку праекта Дэкларацыі аб абароне жанчын і дзяцей у час вайны і ў іншых надзвычайных акалічнасцях; узмацненне сувязі ААН з яе спецыялізаванымі ўстановамі (МОТ, ЮНЕСКО, ВОЗ); уключэнне ў парадак дня сесій Генеральных канферэнцый гэтых спецыялізаваных устаноў пытанняў, якія датычаць жанчын і дзяцей...

Жаночыя нацыянальныя арга-

МІЖНАРОДНЫ ГОД ЖАНЧЫНЫ 1975

Бюро ў лістападзе 1971 года. Прычынай паслужыў рэзкі кантраст паміж укладам жанчын у жыццё грамадства сваіх краін і іх фактычным становішчам у гэтым грамадстве.

Жанчыны сёння складаюць адну трэць усёй рабочай сілы ў свеце. Іх доля ў самадзейным насельніцтве ў краінах Заходняй Еўропы і Паўночнай Амерыкі складае 33 працэнты, у краінах Азіі — 31,3 працэнта, Афрыкі — 17,6 працэнта, Лацінскай Амерыкі — 17 працэнтаў. Жанчыны пачалі прадстаўляць вялікую сілу і ў палітычным жыцці сваіх краін. Яны актыўна ўдзельнічаюць у вырашэнні пытанняў унутранай і знешняй палітыкі. Яшчэ У. І. Ленін адзначаў, што поспех рэвалюцыі залежыць і ад таго, наколькі ў ёй удзельнічаюць жанчыны. Ім належаць вялікія заслугі ў нацыянальна-вызваленчым руху народаў краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія заваявалі незалежнасць і будуць новае жыццё.

У развітых краінах капіталу жанчыны нярэдка — ініцыятары масавых дэмакратычных рухаў за мір, дэмакратыю і сацыяльны прагрэс.

«Ступень эмансipaцыі жанчын ёсць мерка агульнай эмансipaцыі», — гаварыў французскі

долю сярод настаўнікаў, работнікаў друку, радыё, тэлебачання.

І пры ўсім тым, што зроблена і робіцца сёння жанчынамі, яны ў большасці краін падвяргаюцца дыскрымінацыі. Гэта праяўляецца ў абмежаваннях пры прыёме іх на работу і ў навучальныя ўстановы, у няроўнай з мужчынамі аплаце за роўную працу, у пазбаўленні магчымасці павысіць кваліфікацыю. Жанчыны ў першую чаргу папаўняюць рады беспрацоўных. І гэта нягледзячы на тое, што ў многіх краінах жанчыны разам з усім рабочым класам у выніку барацьбы дабіліся прыняцця законаў аб раўнапраўнасці. Апрача таго, існуюць яшчэ і міжнародныя дакументы, якія рэгулююць становішча жанчын у палітыцы, эканоміцы, адукацыі, сям'і і іншых галінах. Да ліку найбольш важных міжнародных дакументаў адносяцца: Статут ААН, Усеагульная Дэкларацыя правоў чалавека, Дэкларацыя аб ліквідацыі дыскрымінацыі ў адносінах жанчын, шматлікія канвенцыі МОТ...

Праўда, яшчэ па сённяшні дзень амаль палавіна існуючых у свеце ўрадаў нават фармальна не прызнала абвешчаных гэтымі дакументамі справядлівых прынцыпаў. Тут трэба ўнесці

раўнаму сакратару ААН было даручана распрацоўваць у кансультацыі з дзяржавамі праект праграмы Міжнароднага года і прадставіць яго 27-й сесіі Камісіі па становішчы жанчын.

Бюро МДФЖ яшчэ ў красавіку мінулага года ў Гаване прыняло праграму работы па падрыхтоўцы да МГЖ у сваіх нацыянальных арганізацыях. На нарадзе экспертаў, якая адбылася неўзабаве, былі абмеркаваны канкрэтныя прапановы. Сярод іх асабліва хочацца выдзеліць прапанову склікаць у 1975 годзе Сусветны кангрэс жанчын.

Нарада экспертаў прапанавала Генеральнай Асамблеі ААН уключыць у парадак дня ў 1975 годзе пункт аб ролі жанчыны ў сучасным свеце; правесці міжнародныя жаночыя семінары ААН або спецыяльную сесію Камісіі ААН па становішчы жанчын; завяршыць работу Камісіі над праектам Канвенцыі аб ліквідацыі дыскрымінацыі ў адносінах жанчын; правесці шырокую кампанію за ратыфікацыю міжнародных канвенцый аб правах і становішчы жанчын...

Гэтыя і іншыя прапановы МДФЖ ужо знаходзяцца ў Сакратарыяце ААН.

Падрыхтоўчая работа да Міжнароднага года жанчыны

нізацыі розных краін з вялікім энтузіязмам успрынялі абвешчэнне 1975 года Міжнародным годам жанчыны. На Канферэнцыі жаночых арганізацый краін Еўропы па пытаннях супрацоўніцтва і бяспекі на кантыненте, якая праходзіла ў Хельсінкі, напрыклад, падкрэслівалася, што правядзенне МГЖ паскорыць ператварэнне ў жыццё Дэкларацыі аб ліквідацыі дыскрымінацыі ў адносінах жанчын.

Міжнароднаму Году жанчыны ўдзяліў увагу і Сусветны кангрэс міралюбівых сіл, які праходзіў у Маскве. Яго ўдзельнікамі былі прадстаўніцы жаночай грамадскасці многіх краін. Камісіі кангрэса абмеркавалі тую ролю, якая належыць жанчынам у стварэнні грамадства, заснаванага на прынцыпах міру і справядлівасці. Удзельніцы Сусветнага форуму правялі сваю, жаночую, сустрэчу. На ёй яны гаварылі пра падрыхтоўку да Міжнароднага года жанчыны і выказалі ўпэўненасць, што ён прынясе ажыццяўленне ўскладзеных на яго надзей.

Кацярына КАРШУНОВА, старшыня камісіі Камітэта савецкіх жанчын па сувязі з міжнароднымі арганізацыямі, кандыдат юрыдычных навук

Ганна Васільеўна Калітуха.

А вечарам збіраецца ўся сям'я.

Фота У. Вяхоткі.

ПАСЛЯ вайны шаснаццацігадовай дзяўчынкай пайшла Аня Калітуха працаваць на будоўлю. Родны Віцебск ляжаў у руінах. На сэрцы трывожна і тужліва. Але характар у Ані ад прыроды быў таварыскі і вясёлы.

На будоўлі першае, што пачула яна ад прараба, было:

— Працаваць табе ў нас, дачка, будзе цяжкавата. Вельмі ты кволая...

— Цяжкасцей я не баюся.

— Тады закасвай рукавы...

Аднойчы заўважыла яна на аб'екце блявую ўсмешлівую дзяўчыну — тынкоўшчыцу Марыю Сінцову. Спадабалася яе чыстая і акуратная работа. Яны пасябравалі. Марыя мела не толькі душэўнае абаянне і песенны голас. Пра яе самаадданую працу і майстэрства гаварыў увесь горад, ехалі да яе людзі з іншых будоўляў пераймаць вопыт. Яна іх цяроўліва вучыла, настаўляла, паказвала... Была заўсёды проста і сардэчнай, памагала людзям, чым

толькі магла. Аня вучылася ў яе майстэрству, чуласці, арганізатарскаму ўменню.

У той час не было на будоўлях механізмаў: адзін транспарцёр на ўвесь дом. Але дзяўчаты працавалі з захапленнем, з песняй. Блакітнавокая, вясёлая, лёгкая ў рухах Ганначка працавала ўпарта, з любоўю.

Ішлі гады. Раслі ў горадзе новыя дамы, пракладваліся шырокія праспекты. А калі на будоўлю прыйшла тэхніка, то звенячая тынкоўшчыца Аня Калітуха ўзначаліла будаўнічую брыгаду — правобраз цяперашняй комплекснай. Спярша баялася: ці справіцца з такой адказнай пасадай? Але і тут на дапамогу прыйшлі добрыя людзі. Начальнік будаўнічага ўпраўлення Мікалай Мікалаевіч Лавянецкі тлумачыў рабочым, якія перавагі дае брыгадны метад работы, што ў ім новага і прагрэсіўнага, вучыў і падбадзёрваў. Добрае слова было тады вельмі патрэбна.

Тады вось пачалі даручаць брыгадзе Ганны Калітуха самыя адказныя аб'екты, дзе патрабавалася складаная апрацоўка сцен. Аня будавала універмаг, драматычны тэатр імя Якуба Коласа, гасцініцу «Дзвіна» і многія іншыя важныя аб'екты. У 1958 годзе адна з першых на будоўлі была ўзнагароджана Граматай Вярхоўнага Савета БССР, члены брыгады адзначаны грашовымі прэміямі. А праз два гады за вялікія поспехі ў працы яна атрымала ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга. Ця-

пер у Ганны шмат паслядоўнікаў і вучняў. Сапраўднымі майстрамі сталі Вера Багрова, Пётр Кісялёў, Каця Дунаева. З імі яна працавала на будоўлі шмат гадоў.

Дзякуючы сапраўды залатым рукам Ганны Васільеўны і яе сяброў-будаўнікоў наш горад Віцебск памаладзеў, стаў адным з найпрыгажэйшых гарадоў не толькі рэспублікі, але і ўсёй краіны.

Аднойчы адзін будаўнік мне сказаў, што ў Ганны Васільеўны падраслі дзеці і атрымалі ў спадчыну ад бацькоў будаўнічыя прафесіі. Цяпер уся сям'я ў яе будаўнічая.

Еду на шырокі Маскоўскі праспект. У самым канцы яго, дзе ўзвышаюцца беласнежныя шматпавярховыя дамы-прыгажуні, знаходжу Ганну Васільеўну — высокую і, як у маладосці, стройную, блакітнавокую, вясёлую.

Нават пра сур'ёзныя справы гаворыць яна з усмешкай у вачах.

— Работа ў нас ідзе добра. Паколькі наш аб'ект здаецца ў канцы гэтага квартала, то зараз працуем асабліва ўпарта. Галоўную ўвагу звяртаем на якасць работы. Я ўзначальваю часовую брыгаду аддзелаўнікаў на магазіне. У мяне сем чалавек. Усе яны валодаюць сумежнымі прафесіямі. Напрыклад, матарыст Мікалай Жылінскі — цяслар, тынкоўшчык, муляр. Каця Дунаева — маляр і тынкоўшчык. Андрэй Мікалаев — цяс-

СЯМЕЙНАЯ ДЫНАСТЫЯ

ляр і сталяр, Нэля Альшанікава тынкоўшчык і маляр. Я таксама тынкоўшчык, маляр і абліцоўшчык. Сацыялістычныя абавязальствы свае перавыконваем.

— Мусіць, у вас ёсць нейкія свае «сакрэты» ў рабоце?

— Сакрэт у нас такі: усё залежыць ад свядомасці людзей. Адзін трымае масцярок у руках так, другі па-іншаму. Я, калі раўняю сценку, то адчуваю крывізну яе. Словам, калі любіш сваю прафесію і працуеш з душой, то і справа ідзе на лад. Нас часта падводзяць з дастайкай матэрыялаў, іншы раз дрэннае надвор'е замінае. Але ўсе цяжкасці пераадоўваем. План і якасць заўсёды на першым месцы. Нядаўна чыталі пастанову ЦК КПСС пра будаўніцтва. Абмяркоўвалі яе на будоўлі і дома на сямейным савеце — з мужам і дачкой.

Ганна Васільеўна ўжо выканала сваю пяцігодку. На яе працоўным календары цяпер люты 1975 года.

— Ганна Васільеўна, ці ёсць у вашай сям'і яшчэ будаўнікі?

— Ды амаль усе. Я працую на будоўлі дваццаць пяць гадоў. Можна сказаць, ветэран. Муж мой Дзмітрый Калітуха брыгадзір брыгады аддзелачнікаў на домабудаўнічым камбінаце. Таксама, як і я, чвэрць стагоддзя на будоўлі. Будаваў медыцынскі інстытут, драматычны тэатр імя Якуба Коласа, інфекцыйную бальніцу, многія жыллыя дамы па вуліцы Фрунзе і вуліцы «Правды», у мікрараёнах «Ю-2», «Усход». Узнагароджан ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Дачка Людміла працуе інжынерам-будаўніком у 39-м будаўнічым упраўленні. І зяць таксама будаўнік. І таксама інжынер. Сын Сярожа вучыцца ў 10-м класе, хоча пайсці па нашых слядах.

...У трэці раз на старонках «Работніцы і сялянкі» ўпамінаецца гэтае імя. Год 1955... У 7-м нумары часопіса быў змешчаны вялікі фотаздымак: дзве маладыя дзяўчыны, Ганна Калітуха і Марыя Сінцова, на будоўлі 36-кватэрнага дома ў Віцебску. Год 1963... Яшчэ адзін фотаздымак. Вясёлы, прыгожы, знаёмы твар: Ганна Калітуха, цяпер ужо член брыгады камуністычнай працы, вядомая тынкоўшчыца горада, узнагароджаная ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. І вось сёння зноў...

Незнарок атрымаўся летапіс аднаго жыцця, жыцця работніцы, якая будавала горад, сённяшні прыгажун Віцебск, і будавала сваё ўласнае шчаслівае жыццё. І сямейную дынастыю стварыла за гэтыя гады.

Такую патрэбную людзям дынастыю — будаўнікоў.

Ю. ДОКТАРАУ

— ДЗЕНЬ добры, Аляксандраўна! — прывіталіся са сваім шэф-поварам работніцы сталовай.

На кухні электрычныя пліты пыхкалі жарам, булькатала варыва ў катлах, шыпелі распаленыя патэльні. Алена Аляксандраўна ласкава ўсміхнулася:

— Дзень добры, дзяўчаткі. Як настрой?

Але цяпер не было часу абменьвацца навінамі. Кожная занялася сваёй справай.

Якая гаспадыня не ведае, што з усіх хатніх клопатаў самы працаёмкі — накарміць сям'ю? А сям'я ў Алены Аляксандраўны Чыжонак — 150 чалавек сваіх, заводскіх, ды яшчэ і «чужых» прыходзяць: з калгасаў «50 гадоў Кастрычніка» і «Дружба». Абедаюць і газаводчыкі. Каб паспець прыгатаваць ежу, брыгада пастанавіла: дзяжурны прыходзіць на гадзіну раней.

Сёння была чарга Алены Аляксандраўны. Ружавашчокая, у бялюткай куртцы і туга накрухмаленым каўпаку, яна віртуозна ўпраўлялася з чарпакамі і нажамамі.

ЗАПРАШАЕМ ДА СТАЛА

— Перш-наперш трэба чалавека накарміць як мае быць, тады ён і працаваць веселей будзе, — гаворыць Алена Аляксандраўна. — Цяжка? Вядома, нялёгка. Трэба, каб было разнастайнае меню, бо наведвальнікі штодня адны і тыя. Ёсць хворыя, для іх мы гатуем спецыяльна.

Людзі, што працуюць у сферы абслугоўвання, павінны ўвесь час памятаць пра важнасць і неабходнасць сваёй справы. Кім бы яны ні былі — поварамі, цырульнікамі, краўцамі ці шаўцамі — яны выконваюць не менш важную і адказную працу, чым будаўнікі, настаўнікі, урачы. Бо яны працуюць з людзьмі і для людзей, ад іх залежыць наш добры настрой. Тых, хто да працы сваёй падыходзіць з самымі высокімі меркамі сумлення, хто ўвесь час удасканальвае сваё ўменне, людзі з павагай называюць майстрамі, а іх работу — майстэрствам. Да такіх людзей належыць і Алена Чыжонак. Яна добра ведае ўсіх сваіх наведвальнікаў, для кожнага знаходзіць цёплае слова, ласкавую ўсмешку. Трыццаць гадоў працуе ў сістэме грамадскага харчавання. Шэсць гадоў — у сталовай маторарамонтнага завода, з першага дня яе існавання. Алена Аляксандраўна — ударнік камуністычнай працы. У яе вучацца, яе ставяць у прыклад.

Творча, з душой адносяцца да сваіх абавязкаў і члены брыгады Т. І. Клыбкі, Н. М. Жыўняроўская і іншыя.

— Сям'яра нас у брыгадзе. Я самая старэйшая, — гаворыць Алена Аляксандраўна. — Хутка два гады, як на пенсіі, але дома сядзець не хачу. Сумна без справы.

...Чаму выбрала прафесію повара? Даўняя гэта гісторыя. У гады вайны была я ў партызанскім атрадзе «Савецкая Беларусь». Хадзіла на баявыя заданні. Шмат чаго давялося перажыць, а вось дзень восьмага сакавіка 1944 года ніколі не забуду. Цяпер як свята 8 Сакавіка адзначаюць? Жанчынам падарункі падносяць, гасцей запрашаюць. А тое далёкае свята мы, жанчыны атрада, сустракалі ў засадзе. Вярнуліся ў лагер пасля ўдалай аперацыі, а паесці не было чаго. У той час мяне прызначылі поварам атрада. Балюча было глядзець на галодных таварышаў. Тады я і сказала сама сабе: скончыцца вайна — абавязкова стану поварам. Буду гатаваць для людзей самыя смачныя стравы.

...Апусцела сталовая. Закончыўся працоўны дзень Алены Чыжонак. Кухня прыбраная, усе падрыхтавана да наступнага працоўнага дня. Алена Аляксандраўна сядзіць за сталікам. Перад ёй шклянка моцнага «поварскага» чаю. Побач, на крэсле, поварскі каўпак. Зараз можна спакойна пасядзець з дзяўчатамі, падзяліцца навінамі, абмеркаваць справы. У сталовай прыгожа, быццам у рэстаране. У пачатку года мастакі-дэкаратары Рэспубліканскага мастацка-вытворчага камбіната Вячаслаў і Антаніна Ражковы абшылі столь, уманціравалі паміж бзлек свяцільнікі, на сцяне выканалі кампазіцыю ў манеры майстроў Палеха.

— Гляньце, якія прыгожыя казачныя вобразы! Якія пярэчыя, незвычайныя фарбы, — захапляецца Алена Аляксандраўна. — Цяпер працаваць тут — асалода. У нашым распраджэнні самыя разнастайныя прадукты, з іх можна прыгатаваць усё, чаго душа жадае.

...Мы ішлі з Аленай Аляксандраўнай па вуліцы Слоніма і раптам чуем:

— Вялікае дзякуй вам!

Да нас падышлі некалькі хлапцоў, рабочых маторарамонтнага.

Яна на момант сумелася, а потым весела засмяялася:

— На здароўе! Прыходзьце заўтра!

Л. ГАЛАВАНОВА

МОЩНАЯ АСНОВА

Відаць, хутка пачне дзень, бо праз шыбы ў пакойчык прасейваецца сіняватае рэдзіва. Галя прывыкла ўставаць у такі час.

— Збіраешся ўжо? — папыталася Валя Юрасава, хаця і ведала, што час ужо на работу — у ткацкі цэх. Валя таксама там працуе, толькі ў другой брыгадзе.

Галя Кобрусева хуценька апранулася, выйшла на вуліцу. Тут было ўжо людна. Найбольш чулася дзявочых галасоў. Вось і знаёмы раздаўся:

— Галя, пачакай!

Дзяўчына павярнулася. Амаль уподбег яе даганяла Надзя Алданава, ткачыха з іх камплекта. Пачырванелая, трошкі запынілася, пайшла павальней.

— Я ўсё пра тое ж — чаму ў мяне так не выходзіць? Калі б не старалася... А то ж...

Галя маўчала, думала, як лепей пераканаць сяброўку, што нічога асаблівага няма, калі часам менш за каторую ўдарніцу зробіць. У некаторых на першым кроку горш бывае.

— Дзіўная ты, Надзя. Колькі там парабіла, а ўжо хочаш самых лепшых ткачых апярэдзіць. Запытайся вунь у Людзі Шмугуровай, як у яе напачатку было. Горш, чым у цябе. Ці павырыш — горш...

У ткацкім цэху было ўжо людна, але не так, як на вуліцы перад прахадной, яшчэ не ўсе ўвайшлі ў цэх. Не відно было і памочніка майстра Рамана Місюкевіча — брыгадзіра камсамольска-маладзёжнай брыгады. Галі падумалася, што Раман заглянуў у пакой памочнікаў майстроў, але пачула побач голас:

— Галя, будзем цябе віншаваць! З прэміяй Ленінскага камсамола. Заўтра паедзеш у Маскву — будучь уручаць.

Галю Кобрусева віншавалі не раз — са званнямі ўдарніка камуністычнай працы і лепшай маладой работніцы, з дачасным выкананнем квартальных заданняў. І вось зноў...

Рытмічна запрацавалі станкі, пачалася рабочая змена. Галя старалася ні пра што не думаць, адно пільнавала, каб лепей ткалася палатно. Толькі пасля змены згадала сваю вёску, першыя дні работы на камбінаце. Перш чым стаць да ткацкага станка, закончыла Аршанскі тэхстыльны тэхнікум, набыла спецыяльнасць тэхніка-тэхнолага ткацкай вытворчасці. Спярша працавала ў лабараторыі, выпрабавала пражу — ці моцная

аснова для палатна. Якраз уступіла ў строй трэцяя чарга камбіната. Зайшла ў аддзел кадраў:

— Хачу папрацаваць на станку. На трэцяй чарзе, чула, не хапае ткачых...

Начальнік аддзела кадраў Валянціна Хадорык пільна паглядзела на Галю, некуды пазваніла, ці не на трэцюю ткацкую, адказала:

— Добра, можаш працаваць ткачыхай. Толькі каб не перадумала. Ты ж з дыпламам...

Галя заўсміхалася:

— Калі вучаніцы працуюць, чаму з дыпламам не паспрабаваць...

Яе перавялі ў камсамольска-маладзёжную брыгаду, якой кіраваў малады камуніст Раман Місюкевіч. Брыгада першая выступіла з ініцыятывай — датэрмінова асвоіць праектныя магутнасці абсталявання, на паўтара месяца раней выканаць гадавое заданне, выпусціць звыш плана 17 тысяч пагонных метраў тканін і сэканоміць 150 кілаграмаў тонкай пражы.

Каштоўная ініцыятыва дайшла да Масквы, была ўхвалена сакратарыятам ЦК ВЛКСМ, калегіяй Міністэрства лёгкай прамысловасці СССР і ЦК прафсаюза.

На першым часе трохі хвалявалася Галя Кобрусева: што, калі не выйдзе так, як хочацца? Тэхстыльную справу ведала, але на ткацкім станку не працавала. А тут адразу шэсць новых бесцаўнаковых аўтаматаў на адну.

Брыгадзір Раман Місюкевіч падбадзёрваў:

— Не бядуй, Галя. Усё пойдзе як трэба, пабачыш. А калі што не так — не саромейся, пытай.

Работа ў Галі пайшла на лад, бадай, з першых дзён. Як добра падумаць, дзіўнага нічога няма. Тэхналогію ткацтва ведала добра: тэхнікум многа даў. А практыка — такая справа: пашчыруй, дык і налаўчышся. За змену належала выткаць 200 пагонных метраў палатна для сукенак, а яна давала 250, часам і больш. Ды палатно, палатно! Усё першасортнае. І ў сяброўкі Ліды Шмугуровай такое. Вось толькі ў Надзі Алданавай... Браку, праўда, асабліва няма, але норму ледзьве-ледзьве...

— Памажы ты ёй, Галя, — сказаў неяк Раман Місюкевіч. — Табе гэта якраз з рукі — станкі вашы побач стаяць. А то праз яе ўвесь камплект у сярэдніх ходзіць.

ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАКА

70 ГАДОЎ У РАДАХ ЛЕНІНСКАЙ ПАРТЫІ

Споўнілася 70 гадоў знаходжання ў радах слаўнай партыі камуністаў Л. А. Фоціевай, удзельніцы першай рускай рэвалюцыі і Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, Героя Сацыялістычнай Працы.

Лідзіі Аляксандраўне выпала велізарнае шчасце асабіста ведаць У. І. Леніна, працаваць пад яго непасрэдным кіраўніцтвам. На працягу шэрагу гадоў яна была сакратаром Савета Народных Камісараў і Савета Працы і Абароны, адначасова выконваючы абавязкі сакратара Уладзіміра Ільіча.

У Цэнтральным музеі У. І. Леніна, дзе Лідзія Аляксандраўна прапрацавала шмат гадоў, адбылося яе ўшанаванне. Цёпла сустрэлі прысутныя старэйшага ветэрана партыі. У зале ўспыхнулі бурныя апладысменты, калі было зачытана адрасаванае Л. А. Фоціевай прывітанне Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева.

Л. А. Фоціева гарача падзякавала таварышу Л. І. Брэжневу за прывітанне і высокую ацэнку яе дзейнасці.

СВЯТА НОВАНАРОДЖАННЫХ

Добрай традыцыяй Дабрынёўскага сельскага Савета стала рэгістрацыя шлюбу ва ўрачыстай абстаноўцы. А вось урачыстая рэгістрацыя нованарод-

жаных тут адбылася ўпершыню.

Аб'ява загадзя абвясціла, што ў Дабрынёўскім Доме культуры адбудзецца свята но-

ванароджаных. Прыгожа прыбраны фае. Жывым калідорам выстраіліся акцябраты, піянеры і камсамольцы. Гучыць музыка. А вось і віноўнікі свята пад'ехалі на машынах. Ганаровыя бацькі нясуць дарагую ношу: маленькіх грамадзян, чыё першае сямейнае свята будзе адзначаць грамадскасць. Аднавяскоўцы і школьнікі караваем сустракаюць іх, віншуюць:

— Бацькі дарагія!
Мы вас запрашаем,
Ад сэрца віншваем,
І шчыра вітаем,
І дзетак вітаем.
Мы ласкавым словам,
Хай будучы прыгожы,
Хай будучы здаровы!

Пад гукі песні «Хай заўжды будзе сонца» ганаровыя бацькі з немаўлятамі на руках уваходзяць у залу. За імі ідуць мамы, таты і бабулі.

Старшыня выканкома сельскага Савета Таццяна Рыгораўна Тамашэнка звяртаецца да прысутных:

— Мы сабраліся, каб адзна-

чыць вялікае свята ў жыцці Яўгеніі Ігнатаўны і Валянціна Мікалаевіча Гарбатовічаў. У іх нарадзіўся сын. А ў Зінаіды Фёдаравны і Уладзіміра Уладзіміравіча Мысліўцоў нарадзілася дачка.

Таццяна Рыгораўна пытаецца ў бацькоў, якое імя яны хочаць даць сыну і дачцэ, і запрашае ганаровых бацькоў прыняць удзел у рэгістрацыі нованароджаных.

Намеснік старшыні рабочага камітэта дзяржплемстанцыі Вера Малашкіна і дырэктар сельскага Дома культуры Ірына Шырко ўручылі маленькім Дзіму і Танюшы падарункі і пісьмо-наказ старэйшага пакалення, акцябраты і піянеры — свае зорачкі і гальштукі.

Ганаровыя бацькі пасадзілі першыя дрэўцы будучай алеі нованароджаных. А школьнікі далі для прысутных канцэрт.

У. ШАБАЛІНСКІ,
старшыня рабачкома саўгаса
імя Марата Казея

Дзяржынскі раён.

Стань нашым гонарам, лён!

— Разумею,— адказала Галя.— Памагу, толькі сама хай руціца: падмога любіць працавітасць.

Галя Кобрусева пачала прыглядацца да сяброўкі. Вось яна выключыла крайні станок, прысела наўколенцы. Нешта доўга бавіцца. Галя падышла.

— Што ў цябе?

— Нітка абарвалася.

Галя прыгледзелася.

— Хто ж так звязвае? Такі вузел завуць бабскім... Глядзі, як трэба...— Хутка і спрытна ліквідавала абрыў, сказала:— Пасля змены астанемся. Павучу звязваць ніткі.

...Аднаго разу—якраз канчалася змена—зайшоў у цэх сакратар камітэта камсамола камбіната Леанід Дучынскі. Папытаўшы, як жывецца, як тэцця, сказаў:

— У Маскву паедзеш, Галя. З Раманам. У міністэрства выклікаюць.

Акрамя сваёй вёскі Гусевіцы ды Оршы, Галя, бадай, нідзе болей не была. А тут—у Маскву, у міністэрства. «Добра, хоць удваіх. А то б...»

Міністр лёгкай прамысловасці СССР распытваў у Галі, як яна дабіваецца высокай выпрацоўкі, як працуюць новыя бесцаўнаковыя аўтаматы, колькі яна абслугоўвае іх. Потым падарыў імяны гадзіннік і сказаў:

— Ваша брыгада заняла першынство ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве сярод камсамольска-маладзёжных брыгад. Думаю, не ўступіце яго?

Падзякаваўшы за падарунак, Галя адказала:

— Будзем старацца, каб не ўступіць.

У той жа дзень брыгадзе ўручылі пераходны Чырвоны сцяг «Ветэраны працы, героі пяцігодка—лепшаму камсамольска-маладзёжнаму калектыву».

З узнёслым настроем вярталіся Галя з Раманам у Оршу—везлі свайму калектыву высокую ўзнагароду і падзяку міністра.

Зноў будні, поўныя новых здабыткаў. Брыгада першая дзятэрмінова асвоіла вытворчыя магутнасці. Цяпер Галя найбольш клапацілася пра сортнасць палатна. І зноў дамаглася свайго: на 10 працэнтаў перавыканала план па сортнасці.

Наспеў барвовы верасень, загуляў вецер-лістабой. Неяк Галя вярталася з Надзям з работы. Насустрач борздзенька ішлі дзяўчаты з кнігамі. Галя здагадалася: у школу рабочай моладзі. Папыталася ў Надзі:

— Колькі ў цябе класаў?

— Восем...— Надзя пачырванела. Галя папытала пра класы не так сабе...

— Хай бы ішла, як усе, вучыцца,— не маўчала Галя.— У мяне таксама было восем класаў. Скончыла тэхнікум, цяпер рыхтуюся ў інстытут.

Назаўтра Надзя Алданава пайшла ў школу рабочай моладзі.

Яны робяць для нас выдатныя рэчы з лёну. Галіна Кобрусева і брыгадзір камсамольска-маладзёжнай брыгады Раман Місюкевіч.
Фота У. Вяхоткі.

Неўзаветку праходзіў час. Амаль на два з палавінай месяцы раней выканала Галя Кобрусева план трэцяга, рашаючага года пяцігодкі. Звыш гадавога плана выткала амаль 8 тысяч пагонных метраў палатна. Руплівую ткачыцу адзначылі прэміяй Ленінскага камсамола. Калі яе віншавалі, яна сказала:

— Гэту ўзнагароду адношу на рахунак усёй брыгады.

З новым, яшчэ большым стараннем працуе Галя Кобрусева зараз. Яна абавязалася здаваць прадукцыю з першага прад'яўлення. І дамагаецца свайго. Люба глянуць на яе палатно—на ім лён зацвітае, мо, нават прыгажэй, чым на полі.

— У бліжэйшы час перайду на новы асартымент,— расказвае Галя.— Буду ткаць ільняны батыст. На экспарт. Хай падзівяцца за рубяжом!

...Вечар. У вокны глядзіць белы месяц. Ціха ў пакоі. Сяброўкі на рабоце—заступілі ў трэцюю змену. Галя гартае старонкі падручніка, чытае, нешта запісвае ў сшытак. Кволіць у сон. Нічога, можна пацярпець, адагнаць сон. Галя ведае: час бяжыць хутка, трэба вучыцца. Яна паступіла ў вячэрні ўніверсітэт марксізму-ленінізму. Трэба рыхтавацца, рыхтавацца...

Мікола ВОРАНАУ

Ордэна Леніна льнокамбінат,
г. Орша

ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАЙКА

ОРДЭН НА СЦЯГУ ЧАСОПІСА

Споўнілася пяцьдзесят гадоў часопісу армянскіх жанчын «Айстани Ашхатаворун» і столькі ж—выданню ЦК Кампарты Грузіі для жанчын «Сакартвелос калі». Паўвека гэтыя часопісы вядуць вялікую выхаваўчую работу сярод жанчын сваіх рэспублік, уключаючы іх працавітасць і мужнасць, іх высокі мацярынскі подзвіг, прапагандуючы новы

быт, новыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі.

За вялікія поспехі ў камуністычным выхаванні працоўных абодва гэтыя выданні ўзнагароджаны ордэнамі «Знак Пашаны».

«Работніца і сялянка» шчыра віншуе сваіх армянскіх і грузінскіх калег, усіх жанчын братніх рэспублік з высокай ўзнагародай!

ЗАЛАТОЕ ВЯСЕЛЛЕ

Вёска Угалле Магілёўскага раёна. Сыны, дачкі, шматлікія ўнукі, сябры і родныя сабраліся, каб павіншаваць ветэранаў працы саўгаса «Вендраж» Ганну Гаўрылаўну і Дзмітрыя Іва-

навіча Мятліцкіх з залатым вяселлем. Сярод гасцей—шмат былых партызан. У гады Вялікай Айчыннай вайны дом Мятліцкіх быў для іх родным домам. Тут яны спыняліся, ідучы

ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАЙКА

на заданне і вяртаючыся з баявых аперацый, тут і лячылі параненых таварышаў. Не раз і самі муж і жонка Мятліцкія, іх дзеці, будучы сувязнымі 113-га партызанскага атрада, выконвалі адказныя заданні. Муж-

ныя ў баі за свабоду Радзімы, старанныя ў працы, клапаціліся бацькі, якія выгадалі восем дзяцей,—такія яны, Ганна Гаўрылаўна і Дзмітрый Івана-

„Прыроду ў канчатковым выніку трэба
ахоўваць не ад чалавека, а для чалавека“.

А. У. ФЯДЗЮШЫН.

Будзе яшчэ адзін экспа-
нат. Антон Цярэнцьевіч
Хацкевіч за працай.

Бабёр. «Цяпер нас многа...»

Двайняты-ласяняты.

...І велічна выплываюць зубры.

Тут быў партызанскі шпіталь.

ПАДАРОЖЖА Ў ВЕЧНАСЦЬ

Яшчэ не было на зямлі чалавека... А тут раслі волаты-дубы, гіганцкія сосны, прывольна пасвіліся алені і велічна выплывалі з хмызнякоў статкі зуброў. Як і сёння, тут панавала цішыня. Сякера дрывасека не кранала дрэва, не чуваць было стрэлаў паляўнічага, і ў лясную сімфонію ўпляталіся чароўныя галасы самых дзіўных і разнастайных птушак.

Шмат гадоў назад, як і сёння...

Ёсць такі край, зачараваны, запаведны. Там коціць свае хвалі задумлівая Бярэзіна, пятляюць яе прытокі з ласкавымі

дзявочымі імёнамі — Мар'янка, Ліна, Студзёнка. Там ціхіх азёры, і сярод іх легендарны партызанскі Палік. Там стромкія сосны, дзіўныя бярозавыя гаі. Там край сіняга, зялёнага, беллага цуду. І там — царства баброў...

Ці не здавалася вам калі-небудзь, што бабры чымсьці нагадваюць людзей? Руплівыя будаўнікі! Глянеш на іх плаціны, на іх хаткі — і павагай пранікнешся да працавітага, разумнага звярка. Можна і мова ў іх ёсць свая, хто ведае? Можна з пакалення ў пакаленне перадаюць яны свае легенды, казкі, паданні? Як людзі... Калі б гэта было так, то, пэўна, старыя сівы бабёр раскажылі бы сёння сваім пушыстым нашчадкам:

...Мы любілі гэтыя мясціны. Тут ціхіх затокі з берагамі, якія пазарасталі густым вербалозам. Гадоў сто, а можна і болей назад напаткала нас бяда. Людзі, мірныя дасюль нашы суседзі, раптам пайшлі на нас вялікай вайной. Нас лавілі пасткамі, сеткамі, кашамі, разбуралі нашы хаткі, руйнавалі нашы плаціны.

І не засталася б больш на зямлі бабрынага племені. Забыліся б людзі назаўсёды, якімі стварыла нас прырода, калі б не адна мудрая маці-бабрыха. Павяла яна сваіх дзяцей у непрыступную багну, схавала ад чалавека. І зноў рассяліліся мы на ціхіх, далёкіх ад людскога вока рэчках.

Толькі цяпер нас было мала, мы не былі ўжо такімі даверлівымі і не паказваліся людзям. А хаткі свае будавалі ў непрыступных мясцінах ля вады і густой асакі.

Але і сюды, да нашага сховішча, дабраўся чалавек. І... не зрабіў нам блага. Наадварот. З той пары нас берагуць, ахоўваюць, і зноў нас стала многа...

...Роўна пяцьдзесят гадоў назад, снежаньскай завірухай, у гэты край сапраўды прыйшоў

чалавек. Нетутэйшы. Па маленькіх лясных вёсках пакацілася погаласка: «прафесар з Масквы». Прафесар? З Масквы? Што яму рабіць тут, сярод «пустак-балот беларускай зямлі»? Якія скарбы ён шукае?

Маскоўскі вучоны прыехаў сюды па Ленінскаму дэкрэту. Той гістарычны дэкрэт з'явіўся ў 1921 годзе, у суровы і цяжкі для краіны час. Яшчэ не адкаціліся хвалі інтэрвенцыі, у руінах ляжалі фабрыкі і заводы. Не хапала хлеба, вугалю. А чалавек у Крамлі глядзеў ужо далёка ў будучыню. Услед за жыццёва неабходнымі дэкрэтамі аб міры, зямлі гэты дэкрэт аб ахове помнікаў прыроды бліснуў як прамень высокай культуры, вялікага прадбачання. Людзі, беражыце прыгажосць зямлі, захоўвайце некранутымі самыя цікавыя для навукі запаведныя мясціны! Не жывіце толькі сённяшнім днём. Думайце пра нашчадкаў. Што вы пакінеце ім?

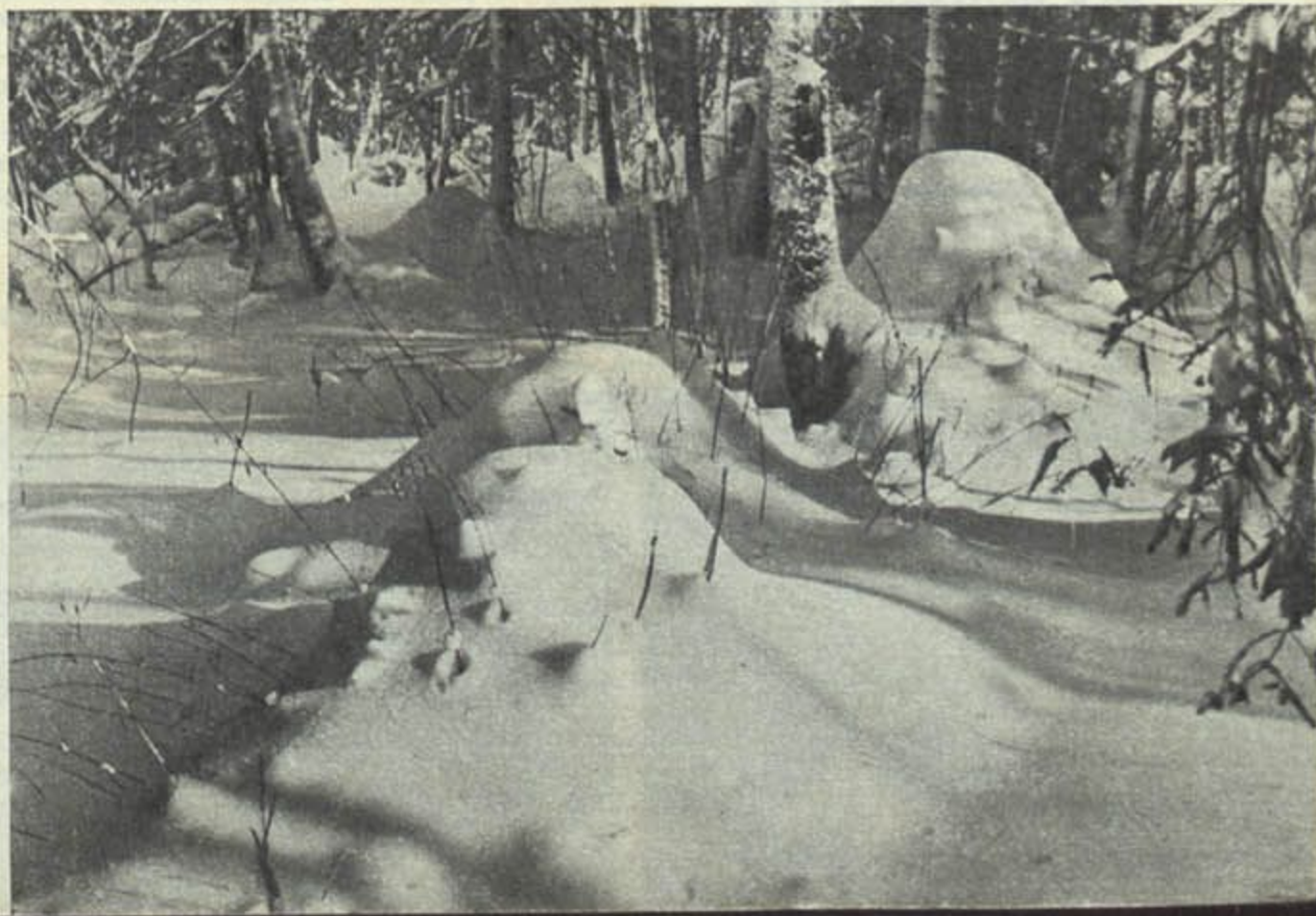
Скрозь непраходныя балоты, па зарослых берагах рэк і азёр, па звярыных сцяжынках прабіраўся пеша і конна з мясцовымі праваднікамі, вывучаў і аглядаў «чалавек з Масквы» гэты край, каб адказаць на пытанне: быць ці не быць беларускаму Паазёр'ю месцам запаведным, помнікам прыроды?

Савецкі вучоны-біёлаг, вялікі знаўца прыроды і гарачы энтузіяст яе аховы Анатоль Уладзіміравіч Фядзюшын далажыў маладому беларускаму ўраду: на возеры Асінка, у сажалках каля рэчак Гурбянка і Мрай цудам захаваліся паселішчы баброў. Дзевятнаццаць сем'яў. Самая вялікая калонія ва ўсёй нашай краіне. І ўрад БССР неадкладна прыняў пастанову: быць першаму беларускаму Бярэзінскаму запаведніку!

Цяпер тысячы баброў тут, на Бярэзіне і яе прытоках. Іх берагуць і ахоўваюць.

Так выглядае мядзведжая бярога.

А пад снегам — мурашынае царства.

Мы бачылі курганы-хаткі, плаціны і падземныя бабровыя пераходы. І не толькі іх. Бачылі сляды-меткі на сасне, гэта гаспадар лесу, мядзведзь, жалезнымі кіпцюрамі абадраў кару, папярэдзіў: тут мае ўладанні. І статкі аленьяў, што ішлі на вадапой, і скінутыя паводле спрадвечнага закона прыроды ласіныя рогі, і воўчыя сцежкі. І густы змрок цецерыковых бароў, і паляну, дзе ляжалі магутныя зубры, бачылі мы. Здалося, што ўсё гэта разам — балоты, купіны, на якіх палымнеюць брусніцы, святло бярозавага гаю, такое чароўнае і нечаканае, і цішыня, і звярынае прыволье, і лес-пушча — быццам сапраўды далучае да вечнасці.

Асабліва, калі сустрэнешся з зубрам. Зубр. Цар пушчы. Іх так мала было ўжо на зямлі. Іх чакаў лёс мамантаў, калі б не спахапіліся людзі.

У Бярэзінскі запаведнік зубры вярнуліся нядаўна. Спачатку была адна пара, цяпер ужо цэлы статак. Колькі ж упартай дабраты трэба было мець людзям, каб гэтыя магутныя волаты адчувалі сябе прывольна. І алень вярнуліся на запаведную зямлю...

Бачыш усё гэта — і такой павагай пранікаешся да самой ідэі стварэння запаведнікаў. І да людзей, якія тут працуюць.

Суровая і цяжкая іх праца. Праца мужчын. Людзі з зялёнымі дубовымі лістамі на фуражках, у скураных куртках увесь час на нагах, увесь час на пасту. То лютуюць ваўкі — хоць і называюць іх санітарамі лесу, але столькі шкоды могуць яны нарабіць. То хто-небудзь неасцярожна патрывожыць спакой мядзведзя. (Іван Іванавіч Куйчык, намеснік ляснічага, былы танкіст, мужны і загартаваны чалавек, па сабе ведае, якую цаною можа абысціся такая сустрэча.) То выскачыць проста на цябе раз'юшаны дзік.

Але самая непрыемная сустрэча для тых, хто ахоўвае лес і яго багацце, — сустрэча з браканьерам. З крыўдай і болей расказвалі нам, што гэтым летам група работнікаў Барысаўскай электрасеткі глушыла рыбу ў запаведных азёрах.

...На вузкай лясной дарозе цяжка размінуцца дзвюм машынам. Мы перасаджваемся ў газік-«усюдыход». І адбываецца новае знаёмства. Станіслаў Іва-

навіч Блажэвіч — ляснічы. Адкрыты твар, вясёлая гаворка. Можна гэта блізкасць да прыроды робіць людзей такімі прыветнымі? Ці гуманнасць іх працы?

— Бачыце карытцы? Мы туды зубрам соль-лізунец кладзем. А гэта галечнік, каменчыкі для цецерыкоў і глушчоў на зіму падсыпаем... Лубін для ласёў і аленьяў сеём, любяць яны яго.

Мясцовы сялянскі хлапец родам з вёскі Пастрэжжа, улюбёны ў лес, у сваю работу. Ён з захапленнем расказвае пра кожны кавалак дарогі, па якой мы праязджаем. А дарога незвычайная, праягла праз балоты. Дваццаць кіламетраў балот! Станіслаў Іванавіч так ведае тут усё, што мы, не згадваючыся між сабой, адразу ж даем яму тытул: «прафесар лесу». А прафесар лесу толькі што паказаў крук у дрэве, які захаваўся з часоў вайны. «Тут быў працягнуты партызанскі тэлефон». Цяпер вязе нас да партызанскіх зямлянак. На тэрыторыі запаведніка дзейнічала 14 брыгад. І вось ужо газік утыкаецца ў шылду: «Абсалютна запаведная зона». Абсалютна. Не кранутая рукою чалавека. Зноў спатканне з вечнасцю...

Заповеднік. І храм, і музей, і майстэрня жывой прыроды. І велізарная лясная тэрыторыя. Сто тысяч гектараў, дзвесце кіламетраў у наваколлі. Зберагчы яе, захаваць для чалавека, каб прыязджалі сюды вучоныя і студэнты, экскурсіі турыстаў і школьнікаў, каб ніводны жывы натуральны працэс, які адбываецца ў прыродзе, не быў разбураны неасцярожнай рукою, — вось мэта, якой служыць людзі, улюбёныя ў прыроду. Улюбёныя моцна і назаўсёды.

...Ён ужо немалады чалавек, былы партызан, разведчык і праваднік Антон Цярэнцьевіч Хацкевіч. Пад шэсцьдзесят яму. Колькі памятае сябе, жыве ён тут сярод лясоў і азёр і кожнае дрэва ў лесе ведае, і голас кожнай птушкі разумее. Яму, выдатнаму майстру сваёй справы, шмат разоў прапаноўвалі пераехаць у горад. Яго залатыя рукі і рэдкая спецыяльнасць спатрэбіліся б і там. Але разлучыцца з прыродай, выйсці рانیцою і не пачуць гоману лесу, птушынага хору, не ўбачыць звярыных слядоў і не прачытаць іх, як цікавую кнігу? Не,

пра гэта ён і слухаць не хоча. Якое тады жыццё!

Аднойчы вы прыедзеце ў запаведнік. Спачатку ўбачыце ў вальерах жывых звяроў: зубра, дзіка, мядзведзя, воўка. А потым трапіце ў музей. Ён пакажэ вам такое моцнае ўражанне, што абавязкова захацеце даведацца: хто і як падрыхтаваў вам такое знаёмства з кожным зверам, з кожнай самай маленькай істотай, якая водзіцца ў гэтых лясках, хто з такой любоўю, густам і майстэрствам прадставіў вам багаты жывёльны свет запаведніка.

Каго тут толькі няма! Стаіць, як жывы, прыветна падняўшы ўгару лапы, славуці Пушчык з кінафільма, той самы, які «ездзіў у Прагу». Калі ён мірна скончыў свой век, яго вазілі ў Будапешт на сусветную выставку як экспанат работы выдатнага беларускага майстра-таксідэрміста. А кампазіцыі з жыцця рысей — нібыта сцэна са спектакля. Маці-рысіха кінула дзецям на зямлю зайца-шаракі, а сама велічна і задаволена пазірае на іх з дрэва светлабурштынавымі вачыма. Белыя журавы, арол, чайкі, сям'я соў — Антон Цярэнцьевіч тут не праміне расказаць, што кожная сава захоўвае людзям цэлую тону зерня ў год. І каня — «гэта яна палюе пачамі людзей, вые, сунуўшы сваю доўгую дзюбу ў вад». Асабліва гордасць майстра — «такого ніхто яшчэ не зрабіў, і ў Маскве такога не ўбачыце» — экспанаты балотных жаб. Нават рыбы ўсе, што плаваюць у мясцовых азёрах і ў Бярэзіне, ёсць тут, у музеі. Творчасць прыроды, памножаная на творчасць майстра.

Вяртае новае жыццё звярам, птушкам, рыбам Антон Цярэнцьевіч Хацкевіч. Гэта таксама метады выхавання любові да прыроды. Глядзіце, якая яна багатая, наша флора і фауна, вывучайце яе і беражыце!

Надзейныя, моцныя і добрыя людзі ахоўваюць запаведнік, каштоўны народны скарб. Сваю жывую лабараторыю берагуць не толькі для заўтрашняга дня. Вялікі калектыў навуковых супрацоўнікаў, а сярод іх ёсць і жанчыны — батанік Любоў Стаўроўская і арнітолаг (птушказнаўца) Таццяна Кутавая — з дня ў дзень піша тут свой летапіс прыроды.

— Бярэзінскі запаведнік — помнік прыроды, амаль не зменены дзейнасцю чалавека, эта-

лон прыроды не толькі паўночна-заходняй Беларусі, але і ўсёй нечарназёмнай зоны Саветаў Саюза. Гэта буйны рэзерват такіх каштоўных звяроў, як зубр, лось, дзік, мядзведзь, бобр. Заповеднік — навуковая арганізацыя. Тут вывучаюць прыроду лясоў і балот, распрацоўваюць метады аховы, узнаўлення і рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў, а таксама а вывучаюць біялагічныя, экалагічныя і марфафізіялагічныя асаблівасці найбольш каштоўных жывёл і раслін. Па гэтых запасах не многія запаведнікі краіны могуць раўняцца з Бярэзінскім. Заповеднік — гордасць рэспублікі, і гэта трэба ведаць і памятаць усім. Крупінікі назіранняў тут збіраюць ляснікі, ляснічыя, егеры, навуковыя супрацоўнікі. Гэта і ёсць той матэрыял для цаглін, з якіх будуюцца фундамент вялікай навукі — біялогіі. Навукі аб жыцці на Зямлі.

Словамі сённяшняга дырэктара запаведніка Юрыя Мікалаевіча Чычыкіна думалася закончыць падарожжа, да якога мы хацелі далучыць і цябе, дарогі чытач.

Але раздаўся тэлефонны званок у рэдакцыю.

— Вы цікавіліся прафесарам Фядзюшынём?

Званіў выкладчык біялагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна Леанід Паўлавіч Шкляроў.

— Так, я ведаў Анатоля Уладзіміравіча. Гэта быў мой настаўнік. Які ён быў? Высокі ростам. Вельмі адукаваны, інтэлігентны чалавек. Ён быў апантаным любоўю да прыроды, і гэта перапаўняла ўсё яго жыццё. Быў выдатны біёлаг і многа зрабіў для нашай рэспублікі. Заповеднік? Не толькі. Біялагічны факультэт універсітэта ў Беларусі — таксама яго дзецішча...

Ёсць старая прымаўка, якую прыпісваюць аднаму з Людовікаў, каралёў Францыі: «Пасля мяне — хоць патоп». Жывое, яркае абвясненне гэтай прымаўкі — дзейнасць людзей, «апантаных» любоўю да прыроды. Прафесар Фядзюшын памёр гады два назад, на 81-м годзе жыцця. Пасля яго, дзякуючы яму і такім, як ён, застаўся для нас цудоўны куток зямлі. Помнік прыроды. Для чалавека...

Алена УЛАДЗІМІРАВА

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Гэта — «сімпатычны» драпежнік, лютанадобны сабак.

Вось ён, «гаспадар лесу».

Там задумлівая Бярэзіна.

Алесь Пальчэўскаму, старэйшаму беларускаму пісьменніку, — 70 гадоў. Ён — дайні айтар нашага часопіса. Адно са сваіх першых апавяданняў «Наста» надрукаваў у «Беларускай работніцы і сялянцы» яшчэ ў 1927 годзе.

Шчыра вінішам Алесь Восіпавіча з юбілеем, жадаем яму здароўя і новых твораў.

Прапануем чытачам новае апавяданне пісьменніка.

У асерніннюю ноч

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

Урачу А. Д. Субоцінай

Чамусьці хмурае надвор'е, асення слота найчасцей выклікаюць у чалавека ўспамін аб перажытым.

Так здарылася на гэты раз і з Валерыяй Антонаўнай, загадчыцай тэрапеўтыч-

нага аддзялення клінікі, жанчынай сярэдняга росту, сухарлявай у твары, з сівізнай сям-там у закручаных у клубок чорных валасах. Яна падмяняла дзяжурнага ўрача. Закончыўшы абход палат, пацікавіўшыся ў хворых, хто як адчувае сябе перад сном, прысела каля століка медся-

стры ў канцы калідора. Многія з хворых спалі ўжо, толькі навічок з крупозным запаленнем лёгкіх цяжка стагнаў у суседняй палате. Яго знарок палажылі бліжэй да паста дзяжурнай сястры.

— За Васільчуком трэба назіраць ды назіраць, — напамніла дакторка сястры і перавяла позірк на цёмнае акно, па шыбах якога тоненькімі струменьчыкамі сцякала асенняя імжа. — Запушчана хвароба... У ад'ездзе занядужаў. Класціся ў раённую бальніцу не захацеў і ледзь жывы дабраўся дахаты. Калі што якое, дайце ўкол ад болю і клічце, Насцечка, мяне адразу.

— Можце быць спакойны, Валерыя Антонаўна. Пастараюся, каб усё было добра, — адказала маладая, жвавая, з ветлівай усмешкай дзяўчына. Яна працавала яшчэ толькі другі год па заканчэнні вучылішча, але ўсе дактары, каму даводзілася з ёю дзяжурыць, не маглі нахваліцца яе руплівасцю.

Дакторка хвіліну памаўчала і зноў, пазіраючы на цёмнае акно, неяк летуценна сказала, нібыта сама сабе:

— Быў у маёй практыцы такі хворы. У трыццатыя гады, калі пасля інстытута працавала ў пагранічным раёне. На дзесяткі вёсак адзін медпункт і я адна. З год медсястры не было. Ні ўдзень ні ўночы не мела спакою. Цяжка тады было, Насцечка, з медыцынскай дапамогай і ў горадзе, а на сяле тым больш. Аж не верыцца, што быў такі час...

І Валерыя Антонаўна расказала пра таго даўняга хворага, што прыгадаўся ёй цяпер.

У той памятны позні вечар яна сядзела за сталом і пры святле васьмілінейнай лямпы мярэжыла блузку. Конскі тупат і чалавечы голас каля брамы адарвалі Валерыю ад работы. Яна глянула на ходзікі — гадзінная стрэлка заканчвала апошні круг сутак — і падумала:

«Так заседзеца! Гаспадыня выспалася даўно... Каго там прыгнала бяда апоўначы?»

Валерыя пачула, як зарыпелі веснічкі, і нахілілася да акна, каб скрозь шыбу разгледзець, хто там ідзе: яна не траціла яшчэ надзеі на прыезд Віктара. У прагале святла, што падала праз акно на дашчаты тратуарчык між ганкам і веснічкамі, мільгануў чалавек з капюшонам на галаве.

Санітаркі, якая была і гаспадыняй хаты, дакторка будзіць не стала: «Натупалася жанчына за дзень, няхай адпачывае». Сама пайшла адсунуць засаўку.

Следам за дакторкай у пакой зайшоў высокага росту чалавек у суконнай, парывэлай ад сонца і часу світцы. Расшпільваючы гузікі, ён уважліва азіраў прыёмны пакой, нейкі момант углядаўся ў зашклёную шафку, дзе віднеліся бутэчкі, банькі, карабкі з лекаствамі.

— І дажджом не назавеш, і мокры ўвесь, — павёў ён рукою па світцы і адкінуў з галавы на плечы капюшон.

— А вы здыміце адзенне і павесьце на цвічок, — паказала на сцяну Валерыя. — Відаць жа, з нейкай патрэбай прыехалі?

— З патрэбай, дакторачка, з патрэбай, любая. Ды з якой яшчэ. Гатовы рукі вашы цалаваць, у ножкі пакланіцца, каб толькі паслухалі... Каб толькі памаглі ў бядзе... Каб толькі...

Знаёмы голас і такая манера прасіць выклікалі ў Валерыі цэлы рой думак: «Хто гэты чалавек, адкуль ён?» Прыгадалася: нешта з год назад, як толькі яна

прыехала сюды, у Баршчоўку, працаваць, быў такі хворы ў яе на прыёме...

— Распраніцеся ды прысядзьце і раскажыце толкам, з якою бядою заявіліся панацы? — адарвалася ад сваіх думак Валерыя. — Што ў вас такое?

— Са мною нічога, дактарачка, — адказаў, вешаючы світку, чалавек. — Гэта з маім братам няшчасце. Прыехаў з-пад Магілёва ў госці і захварэў.

— Што ў яго баліць?

Чалавек сцяўся, прыбедніўся.

— Я і сам толкам не ведаю, дактарачка. Гарыць увесь агнём, залажыла дых, слова не можа вымавіць. Паказвае на плечы і сціскае пальцы ў кулак. Я так разумею: хоча сказаць, што ў сярэдзіне быдта хто абручамі цісне.

— Дзе ж ён застудзіўся? — Валерыя пачала збіраць дакторскі сакваяжык у дарогу.

— Хто ж яго ведае? На бяду, кажуць людзі, мала трэба. Можа дома яшчэ, можа ў дарозе, як ехаў сюды, да мяне...

З суседняга пакоя выйшла гаспадыня. Праціраючы вочы, дала «пахвалёны Езус» прыезджаму.

— Што гэта вы, пане Казіміру, і самі не спіце і дакторку нашу турбуеце апоўначы?

— А, дайце рады, пані Міхаліна, брат моцна занядужаў, дык от прыехаў за ратункам.

Дакторка села абуваць юхтовыя боты, а Казімір пайшоў апрагнацца. Пасля таго, як у суседняй вёсцы Валерыя згубіла ў гразі аднае ночы туфлі, ёй пагранзастава выдала добрыя салдацкія боты па назе, і ў гразкае надвор'е яна ахвотна карысталася імі.

— Вы, Міхаліна, ведаеце адно аднаго? — спытала дакторка ў гаспадыні.

— Дзіва што ведаем. Гэта ж ляснік з Балатнянкі, Казімір Сушчыцкі.

— Жывучы па суседству, хочаш не хочаш, будзеш знаць адно аднаго, — падтрымаў гаворку Казімір. — Я і вас таксама знаю, дактарачка. Быў адзін раз... Ды і вы, калі напаміньце, прыгадаеце мой той прыезд. Я ўсё вас панячкай называў, а вы забаранілі гаварыць так, казалі, што паны за мяжою жывуць, а мы — працавітыя людзі...

— Цяпер прыгадваю. Вы тады жыва-том кволіліся?..

— Але, але, — павесялеў Казімір. — Вашы кроплі адразу памаглі... І сёння кажу брату: паеду па тую дакторку, што так добра вылечыла мяне ад першага разу. Яна і табе паможа...

Гаспадыня памагла Валерыі апрагнуць асенняе паліто і ўгаварыла надзець зверху прарызінены плашч, а на галаву — хустку. Дакторка паслухалася, зірнула ў люстэрка і засмяялася:

— Вы так прыбралі мяне, Міхаліна, што я сама сябе не пазнаю.

— Затое цёпла будзе. Восень усё ж на дварэ, і ад слоты ратунак.

Міхаліна выйшла следам за імі на ганак і наказала Сушчыцкаму:

— Кіруйцеся добра, пане Казіміру. У такую цемь і выкуліць не дзіва.

...Вярнулася з візіту Валерыя на досвітку. Гаспадыня тупала ўжо каля печы. Дарога ў лесе калдобістая, каня не надта пагоніш. Вёрст восем добрых ад Баршчоўкі да тае Балатнянкі. Пакуль з хворым вяртаўся, пакуль назад ехалі, глядзіш, і ночку растрэсла.

Гаспадыня наліла кубак сырадою, паставіла на стол масла ў сподачку, талерку варанай бульбы, палажыла некалькі скрылікаў хлеба і запрасіла дакторку падсілкавацца з дарогі.

— Перакусіце ды прыляжце на часінку якую, а то і прыём скоры пачынаць, а вы такая стомленая. Ешце, а я тым часам пасцялю вам пасцель. Кажуць жа людзі, няма нічога мілей за сон...

Валерыя ахвотна паслухалася гаспадыню і адразу ж па сьнеданні прылегла на ложка. Але заснуць не змагла. Неўтаймаваныя думкі і на хвіліну не далі заплюшчыць вачэй. Што гэта, ад стомленасці? Не. Ці ж першы раз Валерыі каратаць ночы на візітах, у дарозе, але ніколі, вярнуўшыся дахаты, не даводзілася наклікаць на сябе сон. Ён сам знаходзіў яе, абы заўважыў галаву на падушцы. Крамная кашуля хворага была віною.

Танюсенькая, яна аж рыпела ў дакторчыных пальцах, калі завінала на плечы, каб паставіць банькі ад запалення лёгкіх. Прыгадала, што прыйшло ў галаву, чакаючы, пакуль нацягнулі банькі: «На жаночую блузку пусціць такую тканіну, каб цешыла людское вока, а не на кашулю, ды яшчэ мужчынскую... Дзе змог дастаць селянін гэткую, шаўковую?»

Дакторчыны думкі перапыніў знаёмы голас палітрука заставы:

— Дома Валерыя Антонаўна?

Пачуўся прыцішаны, неразборлівы адказ.

...Каля года ўжо, як Віктар Кустаў адсюль-адтуль ды наведвае медпункт. Спачатку прыдумваў якую-небудзь хваробу: то пячайка не дае спакою, то ад бяссонніцы таблетку папросіць. Потым, праезджаючы паблізу, завітваў пацікавіцца, ці не крыўдзіць хто маладога спецыяліста, ці няма на каго скаргаў.

— Мы не толькі граніцу трымаем на замку, але сочым, каб і ў тыле — нашай пагранпаласе — усё ішло добра... І ў першую чаргу на медпунктах, — гаварыў Кустаў сур'ёзна, аднак у кожным яго слове Валерыя сэрцам адчувала іншую прычыну візіту.

І вось трэці дзень Віктар не з'яўляўся. Можна было схадзіць самай на заставу, пацікавіцца, які там санітарны парадак. Тры кіламетры — не вялікая дарога. Ёй былі б рады там, асабліва жонка начальніка заставы, ды не наважвалася Валерыя на такое.

Затым да яе вушэй данёсся скрып дзвярэй у прыёмны пакой і шэпт:

— Усю ноч не заснула. Няхай трошкі адпачне, вы пачакайце тут.

— Тады я на ганку пасяджу, — згадзіўся Віктар.

Валерыя ўсхапілася з ложка. Ці ж магла яна ляжаць спакойна, калі той, хто ўсё гэтыя дні займаў яе думкі, сядзеў на ганку медпункта?..

І праз некалькі хвілін запрасіла Віктара ў хату.

— Прабачце, што не даў вам паспаць. Змаркоціўся дужа. Нашы паехалі на заставу, а мяне сэрца скіравала сюды, — пачаў апраўдвацца Віктар.

Валерыя ўсміхнулася:

— Ну і добра зрабіла ваша сэрца, што напамінала пра знаёмых... Я ўчора чакала вас, думала, знойдзеце хвілінку і для мяне... Няхай не даюць спаць мне візіты, дык і ваша служба, выходзіць, таксама не дае спакою...

— Не дае, — згадзіўся Віктар, — і каторую ноч ужо.

Расказваць прычыну Віктар не стаў: па-

гранічная зона ўсё ж! Мانیць тым больш не выпадала.

— Мы з вамі, Валерыя Антонаўна, знаходзімся на адказных пастах: вы на ахове здароўя людзей, а я — на ахове іх і вашага жыцця... Праўду я кажу?

Валерыя кінула галавою.

— Далёка куды ездзілі? — перавёў гаворку Віктар.

— Далё-ока. Сем вёрст да нябёс і ўсё лесам. Чулі такую прымаўку? — пажартавала дакторка. — Дарога — калдобіна на калдобіне, так і трымайся за аглабіну, каб не зваліцца...

— Гэта дзе ж такая дарога надарылася вам, ды яшчэ панацы?

— Балатнянку знаеце? Ляснік адтуль прыязджаў. Брат да яго ў госці прыехаў і захварэў на крупознае запаленне лёгкіх. Сорак тэмпература... Нашпіляла яму банек, дала парашкоў і паехала...

— Не гаварыў, адкуль прыехаў?

— З-пад Магілёва, казаў ляснік. Хворы слоўцам сам не азваўся. Утаропіцца мне ў твар і глядзіць, як вар'ят, а то мычыць ды стогне, як нямы. Канешне, пры такой тэмпературы не вельмі хворыя пускаюцца ў гаворку.

— Малады, пажылы? — дапытваўся далей Віктар.

Валерыя бачыла, як загарэліся цікавасцю Віктара вочы, і з чыста жаночым пачуццём гордасці і какецтва спытала:

— Ці не раўнуеце вы мяне?

— А чаму не прыраўнаваць? Хто ён, які сабою? Я ж не бачыў, — спяхмурнеў у твары Віктар.

— Да каго раўнаваць надумалі! — пляснула ў ладкі Валерыя. — Глянулі б вы, што за ён! Запушчаны ўвесь, твар аброслы. Толькі і ёсць што людскае ў яго — гэта крамная кашуля. Дзе ён толькі дастаў такога матэрыялу? І з яго сукенку ці блузку пашыць — хлопцы вачэй не адвялі б, а ён на кашулю пусціў... Светла-блакітны, мякенькі, аж плыве ў пальцах. Смех гаварыць, а запаў той матэрыял мне ў галаву. Прыехала, легла адпачыць, а ён мітусіцца перад вачыма, пераліваецца сваім характам.

— Жанчыны заўсёды застаюцца жанчынамі, — павесялеў у твары Віктар. — Выходзіць, не толькі мая віна, што вы не даспалі сёння?

— Вашай віны ніякай не было...

— То і добра. А на блузку, як надарыцца, куплю вам такога матэрыялу. Бывае часам у суседнім магазіне... Можа не такі колерам, але добры.

Валерыя папрасіла Віктара не лічыць сур'ёзнай іхнюю размову: гэта быў жарт. Але ён ад свайго абяцання не адмовіўся.

— Мне надта прыемна будзе споўніць слова, — запэўніў яшчэ раз. І, глянуўшы на гадзіннік, падняўся:

— Мне пара. Служба вымагае.

Крыўдна стала Валерыі: «Чакала, чакала — і такое кароткае спатканне, і такая бязглуздая гаворка. А як ён жыве, што ў мяне на сэрцы тварылася гэтыя дні, так і не пагаварылі», — дакарала яна ў думках госця, праводзячы да весніц.

На развітанні Віктар даклараваў завітаць у бліжэйшыя дні.

Ужо каторы дзень застава жыла трывогай: стала вядома, што трое незнаёмых мужчын прабіраюцца к мяжы. Дзе вытыркаліся на поле, дзе пыталіся ў людзей, ці далёка мяжа, а ў адным месцы прыкінуліся замаскіраванымі пад цывільных пагранічнікамі і распытвалі ў жанчыны, што збіралася на заараным бульбяніш-

чы вымытую дажджом бульбу, можа яна бачыла каго незнаёмага. Потым паскардзіліся, што трэці дзень расінкі нават не было ў іх роце. Жанчына пашкадавала і аддала тую лустачку хлеба і скрылік сала, што брала з сабою. Для прыліку яны адмаўляліся, казалі, ёй самой не будзе чым падсілкавацца.

— Ды не бядуйце з маім падсілкаваннем. Я паснедала добра, а тут і дадому скура: стары прыедзе па бульбу. Так што бярыце, хоць па крысе якой укусіце...

Усе такія падзеі — сустрэчы з незнаёмымі людзьмі, гаворка з імі — спешна перадаваліся на заставу, а там ужо ведалі, што рабіць далей.

«Выходзіць, тут яны аціраюцца, паблізу ўжо, а мы вунь дзе іх пільнуем, — не давала спакою Віктару пачутае. Што гэта былі тыя, каго асочвалі пагранічнікі, ніякага сумнення не выклікала. — Калі ж і кудою дабраліся яны ў Балатнянку? Ці не памог ім ляснік, хоць і выстаўляе сябе адданым нашаму ладу? Нічога ж не паведаміў на заставу, што да яго здалёк прыехалі людзі, няхай сабе і брат... Ведае ж закон...»

Затым думкі яго скіраваліся зноў на сустрэчу з Валерыяй. «Не здагадалася, чаму так хутка расстаўся... І добра...»

Толькі на трэці дзень на досвітку рушылі ў дарогу няпрошаныя госці. На другой лініі засады яны разам з лесніком, што веў іх да мяжы, і трапілі ў рукі пагранічнікаў.

Надвячоркам таго ж дня Кустаў завітаў да Валерыі, раскажаў пра затрыманых злачынцаў і перадаў ад начальніка атрада падзяку.

— А я пры чым? — здзівілася дакторка.

— Крамная кашуля на хворым, што ў вока запала вам, памагла.

— Мне ў галаву ніколі б не прыйшла такая здагадка, — паціснула плячыма Валерыя.

— Кожнаму сваё, — згадзіўся Кустаў. — І яшчэ адна навіна, Валерыя Антонаўна. Вам трэба будзе пераехаць на новае месца, кіламетраў за трыццаць адсюль. На ўсякі выпадак — далей ад бяды. Бо калі ў іх памочнікаў, а такія, бачыце, ёсць і тут, на нашым баку, закрадзеца хоць маленькае падазрэнне, яны пастараюцца адпомсціць вам.

Кустаў заўважыў на Валерыным твары разгубленасць ад пачутай навіны, сціснуў яе руку і першы раз нясмела пацалаваў у шчаку.

Валерыя пачырванела, ласкава абняла другою рукою Віктара за шыю і ўткнулася тварам у яго плячо...

Мінула столькі год пасля той асенняй ночы, а ўсё так ясна прыпомнілася Валерыі Антонаўне. Зноў перажыла яна тое далёкае, што выклікаў з глыбінь памяці Васільчук, толькі больш востра.

З палаты, дзе ляжаў Васільчук, ужо не даносілася стогнаў. Дакторка ціхенька адчыніла дзверы, памацала пульс хворага і выйшла здаволеная.

Раніцай медсястра з радасцю далажыла Валерыі Антонаўне:

— Я казала, што ўсё будзе добра з Васільчуком. Глядзіце самі, — працягнула яна тэрмометр, — трыццаць сем і шэсць. Ды і ў твары павесялеў...

— Добра, што на пачатак хоць тэмпература паменшала, — вярнула сястры тэрмометр Валерыя Антонаўна і пайшла сама ў палату аглядзець, аслухаць хворага.

Артур ВОЛЬСКИ

Паязды

Школьнай сяброўцы ў дзень яе юбілею

Мы з табой —

нібы два паязды,
што ў адным адпраўлены кірунку.
Адлятаюць вёрстамі гады,
і няма ад гэтага ратунку.

Твой гудок паперадзе гучыць.
Шпаламі кладуцца дні пад колы.
Колькі іх мільгнула —

не злічыць —

ад далёкай станцыі,
ад школы.

Стракаццяць у вокнах, бы ў кіно,
новыя платформы і пероны.
Мы былі зялёныя.

Даўно

страцілі мы колер свой зялёны.

Бронепаяздамі ў цяжкі час
скрозь агонь ішлі мы ўласным ходам.
Вось тады —

зусім не дзеля ўкрас —

лёг на нас
пажарышчаў куроным.

І хаця смяротных катастроф
мы пазбеглі ў лютай крутаверці,
скрэблам дзён і ручнікам вятроў
фарбаў тых ніколі ўжо не сцерці.

Бегчы побач нельга паяздам.
На прыпынках,

адхіліўшы стому,

толькі зрэдку і ўдаецца нам
ў вокны зазірнуць адзін другому.

Недзе,

у апошнім тупіку,

і ў спякотны дзень і ў завіруху
адпачынак будзе.

А пакуль

зноў мы ў руху. У адвечным руху.

Мал. К. Ціхановіча.

Рэўнасць

Не прызнавайся.

Лепш змані.

Бо рэўнасць —

горай за атруту.

Як нечаканы ўкус змяі,
яна штурхае ў кроў атруту.

Не.

Лепш прызнайся.

Лепш змяні

пласцінку, сцёртую да хрыпу.

Падман —

такі ж укус змяі,

а не чарговы прыступ грыпу.

Так, так.

Ні праўда, ні мана —

нішто тут мэта не дасягне.

Атрута рэўнасці.

Яна

ужо ўварвацца ў сэрца прагне.

А сродак —

непатэнтаваны —

ёсць!

Каб усё пайшло на лад,
прынікні вуснамі да раны
і адсмакчы і выплюнь яд.

Як хутка круціцца Зямля
ў спрадвечнай зорнай завірусе.
Чым адраджуся я

п а с л я,

чым зноў пад сонца прабяруся
з нябыту цёмнага!

Калі

травінкай, —

хай на тым жа лузе,

што ёсць адзін

на ўсёй Зямлі,

ва ўсёй Дзяржаве,

ўсёй Акрузе,

каб мог вярнуцца я

ў зямлю,

у тую самую зямліцу,

якую больш жыцця люблю,

з якой навек гатовы зліцца.

Лістком зялёным у галлі!

Я палічу сабе за шчасце

ў далоні матухны-зямлі

парой асенняй зноў апасці.

Крынічнай кропляю!

Тады

да мора бегчы мне не трэба.

Хай тую кропельку вады

у родным лесе ўсмокча глеба.

Радзіма мілая!

Зямля

маёй адзінай Беларусі,

тваёй крупінкаю —

п а с л я —

я зноў да сонца дабяруся.

У ІНТАРЭСАХ ДЗЯЦЕЙ

У верасні гэтага года Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прыняў Указ аб умяшчэнні дапамогі на дзяцей маладзёнага сем'я. З 1 лістапада пачалася выплата такіх дапамог. У рэдакцыю пачалі паступаць пісьмы, у якіх маці-працаўніцы выказваюць гарачую падзяку роднай Камуністычнай партыі, Савету каму ўраду за клопат аб дзецях, аб умацаванні дабрабыту савецкай сям'і. З аўтарам аднаго з такіх пісем, калгасніцкай калгаса «Іскра» Пухавіцкага раёна А. І. Бабук, сустрэлася карэспандэнт Вольга Пілецкая.

Ад шашы Мар'іна Горка — Шацк праз вёску Бор ідзе шырокая гравійная дарога. Уздоўж вясковай вуліцы стаяць моцныя, дыхтоўныя дамы жывёлаводаў, механізатараў, паляводаў, настаўнікаў. У адным з гэтых дамоў жыве сям'я механізатара Васіля Якаўлевіча Бабука. Гаспадыня Аўдоцця Іванаўна, маладзёвая, рухавая жанчына, гасцінна запрашае ў дом, але на хаду просіць прабачэння:

— Цеснавата ў нас трошкі, не звяртайце ўвагі. Семнаццаць гадоў назад будавалі гэты дом, адразу ж, як пажаніліся. Тады здаваўся ён занадта прасторным. А як сям'я расці пачала, асабліва калі дзеці ў школу пайшлі, цесна стала. Думаем рабіць прыбудову, спадзяемся, што сельскі Савет дапаможа лесаматэрыяламі.

Сям'я дзяцей у Бабукоў. Старэйшы, Ваня, — васьмیکласнік. Ганарацца бацькі — усе гады толькі на «добра» і «выдатна» вучыцца. Марыць пасля заканчэння дзесяцігодкі паступаць у вышэйшую навучальную ўстанову. Бацькі згодны: хлопец здольны, настойлівы — трэба, каб вучыўся далей. А ці не цяжка будзе для мнагадзетнай сям'і? Працуюць жа толькі двое.

— Не вельмі шыкуем, але і не скардзімся. Усё неабходнае ў доме ёсць: і тэлевізар, і пральная машына. Сёлета школьнікам новую форму набылі, зімовыя паліто, — расказвае Аўдоцця Іванаўна. — А цяпер яшчэ свабодней з грашыма будзе: дапамогу на пяцёрках дзяцей атрымліваць пачалі — шэсцьдзесят рублёў кожны месяц. Выдатны падарунак! Растлумачылі мне ў сельскім Савета, што дапамогу, якую на трох меншанькіх раней атрымлівалі, па-ранейшаму выплачваюць будучы.

Так, згодна з Указам дапамога ў размеры 12 рублёў на кожнае дзіця да 8-гадовага ўзросту выплачваецца незалежна ад іншых дапамог, якія атрымліваюцца на іх. У сям'і Бабукоў такіх дзяцей пяцёра: першакласніца Таня і чатыры дашкольнікі. Двое — Саша і Люда — бясплатна наведваюць калгасны дзіцячы сад. Наступнай вясной туды пойдучы блізныя Коля і Валя, якім па два годзікі.

Члены камісіі па назначэнню дапамог старшыня прафсаюзнага камітэта калгаса А. І. Грамадскі і галоўны бухгалтар калгаса З. М. Лукашонак растлумачылі Аўдоцці Іванаўне і Васілю Якаўлевічу і іншыя пункты Указа, расказалі, як вызначалася сума сумеснага даходу іх сям'і і сума даходу, якая прыпадае на кожнага яе члена.

Неблагі заробтак у Васіля Якаўлевіча Бабука — 2349 рублёў за мінулы год. Плюс 15 працэнтаў надбаўкі з гэтай сумы за няспынны стаж работы ў калгасе. Сюды ж прыбавілі заробтак Аўдоцці Іванаўны (ён, праўда, малы, бо летась жанчына мала працавала — дзеці малыя былі) і старэйшага сына Івана (разам з іншымі школьнікамі ён працаваў у калгасе ў час летніх канікул). Атрыманую суму падзялілі на 12 месяцаў, потым да сярэднемесячнага заробтку дадалі па 75 рублёў (даход ад уласнай гаспадаркі) і яшчэ па 23 рублі (дапамога на дзяцей). Сумесны месячны даход падзялілі на 9 членаў сям'і. Атрымалася крыху менш, чым 50 рублёў на чалавека.

Але чаму гаворка ідзе толькі пра дзецяў членаў сям'і Бабукоў, калі ў сям'і сына пастаянна жыве маці Ганна Мацвееўна? Адзін з пунктаў улічвае і гэту акалічнасць. У саставе сям'і ў такіх выпадках улічваецца толькі непрацаздольны бацькі мужа або жонкі, якія не атрымліваюць пенсіі. А Ганна Мацвееўна працавала ў калгасе і цяпер атрымлівае пенсію.

Як бачна на прыкладзе адной сям'і, вялікую, карпатлівую работу правялі члены камісіі па вызначэнню дапамог. Толькі ў калгасе «Іскра» каля 20 такіх сям'яў. У кожную з іх новы Указ прынёс вялікую радасць, значны дадатак да сямейнага бюджэту.

— Паўсядзённым клопатам аб умацаванні і працвітанні сям'і даўно сталі нормай жыцця Савецкай дзяржавы. Жанчыне ў нашай краіне створаны неабходныя сацыяльна-бытавыя ўмовы, якія даюць магчымасць выхоўваць дзяцей, актыўна ўдзельнічаць у вытворчым і грамадскім жыцці, — кажа намеснік міністра сацыяльнага забеспячэння БССР А. В. Люцко, якога мы папрасілі пракаменціраваць новы Указ. — Такую магчымасць, як А. І. Бабук, атрымалі і многія іншыя мнагадзетныя маці. Дапамогу на дзяцей яны будуць атрымліваць непасрэдна па месцу работы за кошт сродкаў цэнтралізаванага саюзнага фонду сацыяльнага забеспячэння калгаснікаў. Дапамога на дзяцей сям'ям рабочых, служачых, навучэнцаў, ваеннаслужачых і пенсіянераў выплачваецца са сродкаў дзяржаўнага бюджэту, якія перадаюцца ў бюджэт дзяржаўнага сацыяльнага страхавання.

Для разгляду заяў на прадпрыемствах, ва ўстановах, калгасах, навучальных установах створаны камісіі па назначэнню дапамог на дзяцей. У іх увайшлі прадстаўнікі адміністрацыі, галоўныя бухгалтары і прадстаўнікі прафсаюзных камітэтаў.

Пенсіянеры, жонкі ваеннаслужачых, адзінокія маці, удовы, якія не працуюць, заявы аб назначэнню дапамог на дзяцей падаюць у раённы аддзел сацыяльнага забеспячэння па месцу жыхарства. У заяве трэба ўказаць састаў сям'і, усе віды і сумы даходаў кожнага ўлічванага члена сям'і, наяўнасць падсобнай гаспадаркі і жывёлы, а таксама даныя аб узросце дзяцей. Гэтыя заявы павінны быць разгледжаны камісіяй у 10-дзённы тэрмін.

Месяцам звароту за дапамогай лічыцца месяц, калі прынята заява з усімі не-

Люблю свой садзін.
Фотаэцюд Р. Дзітлавай.

абходнымі дакументамі. Дакументы, якіх не хапае, могуць быць дадаткова прадстаўлены на працягу бліжэйшых трох месяцаў. Дапамога назначаецца да канца календарнага года, але не болей чым да дасягнення дзіцем васьмігадовага ўзросту.

Вышэй падрабязна расказвалася аб тым, як вызначалася сума сумеснага даходу калгаснай сям'і для выплаты дапамогі ў лістападзе і снежні гэтага года — браліся даходы мінулага [1973] года. Для сям'яў рабочых і служачых, навучэнцаў прымаецца да ўвагі сумесны даход сям'і за першую палавіну гэтага года, а ў наступныя гады — для ўсіх аднолькава — сумесны даход за папярэдні год.

У саставе сям'і ўлічваецца: муж, жонка, дзеці, якія не дасягнулі 18 гадоў і знаходзяцца на іх утрыманні або старэй гэтага ўзросту, якія атрымліваюць дапамогу як інваліды з дзяцінства I і II групы, а таксама непрацаздольныя бацькі, калі яны не атрымліваюць пенсіі і няма іншых асоб, якія абавязаны па закону іх утрымліваць. Дзеці, якія знаходзяцца на поўным дзяржаўным забеспячэнні, пры вызначэнню дапамогі ў саставе сям'і не ўлічваюцца.

Сумесны даход кожнай сям'і розны. Сюды ўваходзяць надбаўкі і даплаты, прэміі, устаноўленыя сістэмамі аплаты працы, незалежна ад перыядычнасці і крыніц іх выплаты, іншыя грашовыя выплаты, якія маюць сістэматычны характар.

Адказная задача стаіць перад тымі, каму даручана важная дзяржаўная справа — вызначэнне дапамог на дзяцей. Не абысці ўвагай ні адну сям'ю — абавязак членаў камісіі. Адміністрацыя прадпрыемстваў, устаноў, праўленні калгасаў разам з прафсаюзнымі камітэтамі павінны стварыць усе ўмовы для дакладнай работы гэтых камісій. Клопат аб дзецях, аб дабрабыце мнагадзетнай сям'і — менавіта ў гэтым увесць сэнс новай паставы Савецкай дзяржавы.

У НАС У ГАСЦЯХ ЧАСОПІС «БЯРОЗКА»

«Бярозка»... Скажаш — і адразу павее вясною, дзяцінствам, сонечнай радасцю.

«Бярозка». Гэта светлае, паэтычнае слова нездарма стаіць на вокладцы часопіса беларускіх піянераў.

«Бярозцы» 50 год. Шмат чаго помняць яе старонкі. У часопісе выступалі з творамі Янка Купала і Якуб Колас, Янка Маўр і Алесь Якімовіч. Часопіс ішоў да дзяцей горада і вёскі з палымнымі словам, вучыў іх мужнасці, выходзіў у іх сэрцах пачуццё адданасці справе Комуністычнай партыі, высокага абавязку перад Радзімай.

І сёння «Бярозка» з юным запалам крочыць у чырванагалыштучных шарэнгах.

Тым, хто ўступае ў вялікае жыццё, адрасаваны часопісныя рубрыкі «Наш піянерскі савет», «Знайдзі сваю сцяжынку», «Адкрываю сам сябе».

Шляхамі смелай мары, шляхамі адкрыццяў, шляхамі навукі і тэхнікі вядзе чытачоў ІКАР — Імпульсны Кароткахвалевы Актыўны Разведчык.

Тыя, хто любіць звяроў і птушак, пільна беражэ багацці лясоў і рэк, збіраюцца ў «Таварыстве сяброў прыроды «Бярозка». Асабліва спадабаўся ўсім конкурс таварыства «На вясёлай палянцы».

Завочныя заняткі з юнымі футбалістамі праводзіць на старонках часопіса заслужаны майстар спорту Эдуард Малафееў.

Шмат аматараў паспаборнічаць у кемліваасці. Ім адрасаваны раздзел «Падумай — адгадай».

«Сонечны зайчык» збірае тых, хто любіць дасціпны жарт. А ў «Вераску» выступаюць юныя аўтары са сваімі вершамі, апавяданнямі, малюнкамі.

Калі ласка, у невялічкае падарожжа па старонках «Бярозкі», тых старонках, што зроблены яе юнымі чытачамі.

ТАВАРЫСТВА СЯБРОЎ ПРЫРОДЫ «БЯРОЗКА»

Кладка

Каб зручней было ў лес хадзіць, я перакінуў цераз ручай апалак.

Хадзіў цераз кладку цэлае лета, восень і не думаў, што нехта яшчэ ёю карыстаецца. А як выпаў снег, аказалася, што шмат хто кароткую дарогу выбірае.

Аднойчы я ўбачыў на кладцы сляды зайца, які ноччу прыходзіў у вёску і вярнуўся назад, у лес.

Другі раз на ёй быў доўгі ланцужок лісіных слядоў.

І тхор па кладцы хадзіў, і курапатка ранкам пёркі чысціла і пакінула на мяккім снезе крыжыкі слядоў. А аднойчы нават дзік прайшоўся: відаць, тонкага лёду збаяўся.

Вось як добра атрымалася: рабіў я кладку і не ведаў, што пакарыстаюцца ёю і звяры і птушкі.

Барыс ПАЦАПНЯ

Бакунская СШ,
Пружанскі раён.

Чараўнік Новы год

Новы год, як штука-чараўнік,
Абнаўляе старую планету:
Новы горад цудоўны узнік,
Песня новая добрая спета.

Людзі рады, як новай вясне,
Клапатліваму Новаму году.

На зямлю новы падае снег
І фарбуе нанова прыроду.

Дзесь будуюцца новы завод,
Людзі крочаць дзесь

новым праспектам —

Чараўнік і штука Новы год
Абнаўляе старую планету.

Хатынь

Попелам белым —
інем смерці
Вёску пасыпаў агонь.
Гляньце, паслухайце! —
Стукаюць сэрцы,
Вочы глядзяцца з яго!

Сэрца хвалююць,
Сэрца трываюць
Гулкім набатам званы.

Песні спалілі!
Думкі спалілі!
Мары спалілі і сны!

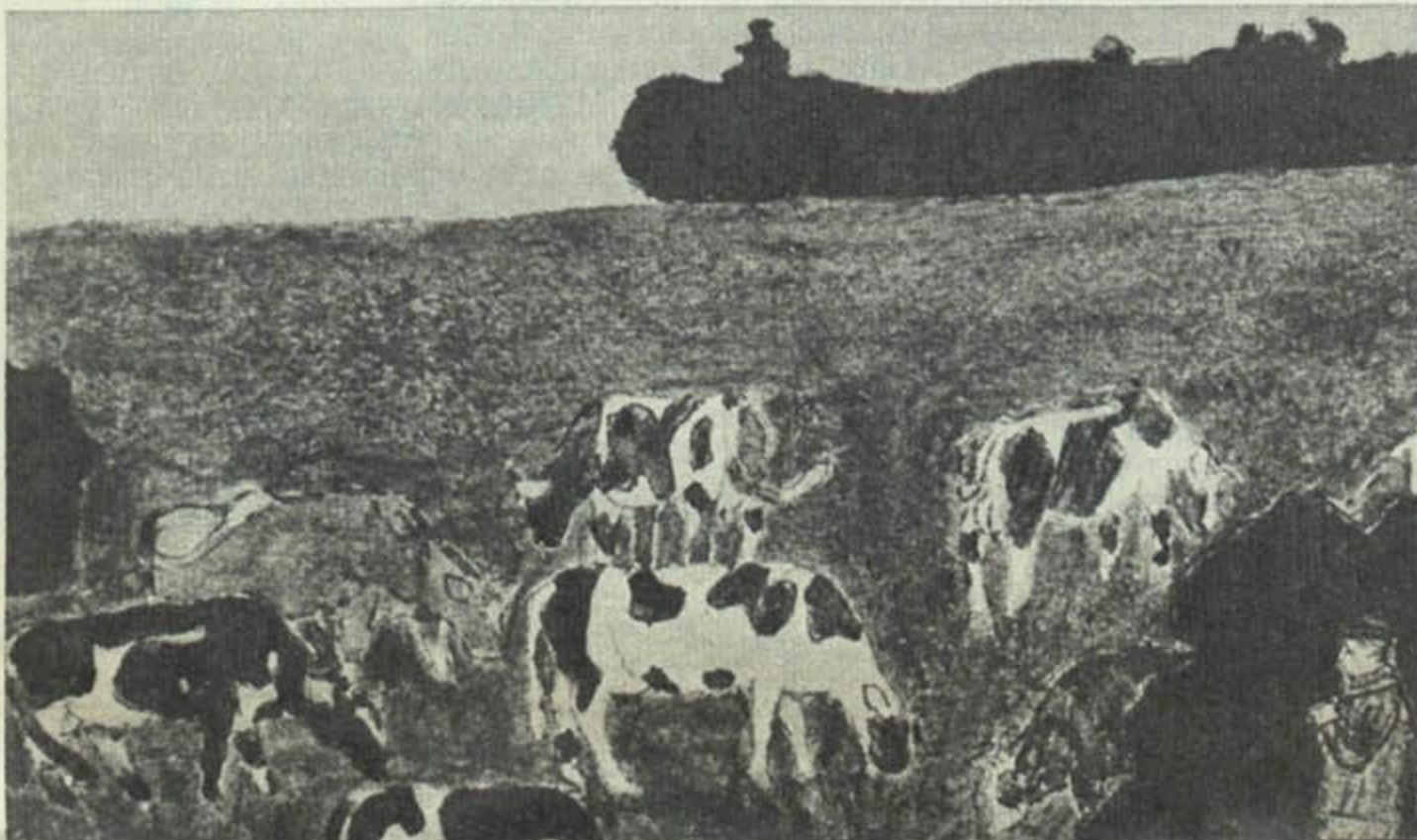
Зыркiм пажарам,
Страшным пажарам
Неба Хатыні гарыць.
Вецер галосіць,
Вецер разносіць

Вуснаў абпаленых крык:
— Людзі!

Свабодай сваёй
даражыце —
Вечнай святыняй з святыні!
Мір беражыце!
Мір беражыце!
Не забывайце Хатыні!

Аляксандр УСЕНЯ,
вучань 9 класа Пасецкай
сярэдняй школы
Старадарожскага раёна

Малюнак школьніка Валі Седляра з вёскі Бумаўка Буда-Кашалёўскага раёна.

— Бабуля, якая ты шчаслівая, што не цікавішся спортам, — кажа Гена, вярнуўшыся з матча.

Бабуля ўстрыможана ўскаквае з крэсла:

— Няўжо нашы прайгралі?!

Даслала Ніна БОРДАК.

— Пеця, кім ты хочаш стаць?
— Будаўніком.

— А чаму?

— Бо я люблю глядзець зверху ўніз.

Даслала Валя ЯКІМЧЫК.

АДЗІНЫ Ў ГІСТОРЫІ ПОДЗВІГ

У гісторыі сусветнай авіяцыі ёсць эпізод, калі лётчыца, жанчына, тараніла варожы самалёт. Гэта была старшы лейтэнант Кацярына Іванаўна Зялёнка.

У гісторыі 135-га бліжнебамбардзіровачнага палка ёсць старонкі, прысвечаныя тым дням, калі полк летам 1941 года вёў баі з пераўзыходзячымі сіламі авіяцыі гітлераўцаў у раёне Рагачова, Жлобіна, Бабруйска, Магілёва, гераічна змагаўся над Дняпром, Бярэзінай, Сожам. Кацярына Зялёнка іменна тады служыла ў 135-м ББП. Як жа пражыла сваё жыццё, у якім баі загінула легендарная лётчыца?

Яна нарадзілася за год да Вялікага Кастрычніка ў мнагадзетнай сям'і ў старажытным рускім горадзе Курску. Была самай малодшай з дзесяці дзяцей. Расла цікаўнай, смелай, рашучай.

Пасля сямігодкі Каця паехала ў суседні Варонеж. Бацькі былі ўсхваляваны, калі даведаліся, што іх малодшая дачка стала студэнткай Варонежскага авіяцыйнага тэхнікума, вучыцца ў аэраклубе і лятае на самалёце. А Каця ўпарта вучылася лётнай справе.

...Старшыня адборачнай камісіі Арэнбургскага вучылішча ваенных лётчыкаў на хвіліну задумаўся. Перад ім стаяла васемнаццацігадовая дзяўчына. Гэтае напорыстае дзіця хоча стаць ваеннай лётчыцай! Амаль гадзіну адгаворваў. Яна настойвала. Тады, напэўна, ён падумаў: такая не падвядзе. І рука старшыні выводзіць на дакуменце словы, якія так узрадавалі Кацю Зялёнку: «Можна быць пілотам».

Камандзір палка цяжка ўздыхнуў, даведаўшыся, што ў яго часці будзе вучыцца дзяўчына.

— Добра, паглядзім. У першы палёт паляціце са мной.

Курсант Зялёнка лятала добра. Больш таго, праз восем месяцаў яна датэрмінова скончыла школу ваенных лётчыкаў.

Харкаўская авіябрыгада мела слаўныя баявыя традыцыі. У яе складзе былі лётчыкі — удзельнікі першай сусветнай і грамадзянскай войнаў. Яны былі здзіўлены, калі даведаліся, што з імі будзе служыць жанчына, ды яшчэ камандзір баявой авіяцыі.

У першым палёце выйшаў са строю адзін матор. Дзяўчына працягвала палёт на адным маторы. Што гэта, безразважная храбрасць або вера ў свае сілы? Каця Зялёнка выканала палёт паспяхова. Стала ясна: гэта дзяўчына — сапраўдны лётчык, хоць ёй няма і дваццаці гадоў.

Кацярына Зялёнка з дзяцінства любіла спорт. А спартыўная загартоўка так патрэбна была пілоту бамбардзіроўшчыка. Сярод жанчын акругі Каця

стала чэмпіёнам па бегу на 100 метраў, паказвала самыя лепшыя вынікі ў кіданні кап'я і молата, была пераможцай на спаборніцтвах па тэхніцы пілатавання.

Калі пачалася вайна, Кацярына Зялёнка камандавала групай самалётаў у 135-м бліжнебамбардзіровачным палку. Ёй прапанавалі перайсці на іншую машыну, працаваць на сувязі са штабам, перавесціся ў тылавую акругу. Але такая прапанова толькі пакрыўдзіла лётчыцу. Яе група па некалькі разоў у суткі вылятала бамбіць танкавыя калоны, пазіцыі гітлераўцаў.

Сябры жартавалі, што Зялёнка і яе група замоўлены. Полк церпіць вялікія страты, а ў яе ў групе «...усё ў парадку, страт няма, заданне выканана!».

Фашысцкія полчышчы хоць і з вялікай цяжкасцю, але прасоўваліся ўглыб нашай краіны. На захадзе засталіся Бабруйск і Магілёў, Жлобін, Рагачоў, Гомель. Полк Зялёнка змагаўся ва ўкраінскім небе.

12 верасня 1941 года на машыне капітана Пушкіна вылецела яна на баявое заданне. Вядучы — капітан Лебедзеў. Разам з Зялёнка штурман Паўлік. Трэба было нанесці хуткі ўдар па механізаванай калоне фашыстаў, якая прарвалася. Удар быў нечаканы і дакладны. Цяпер — на свой аэрадром. Але раптам з хмар вынырнуў «месершміт». За ім — другі, трэці, сёмы...

Машына Лебедзева пашкоджана. Зялёнка не выходзіць з бою, каб даць магчымасць та-

варышу выратавацца. Паранены штурман Паўлік. Загадвае яму выскачыць на парашуце. А «месеры» ўсё цясней сціскаюць вогненнае кола. Але вось адзін з іх задыміўся, каменем пайшоў уніз. Бой працягваецца. Гітлераўцы бачаць, што савецкі лётчык адзін, і ідуць наперад. І тады Зялёнка кідае сваю машыну на ворага. Толькі дакладна разлічыць! Ёсць. Крыло «месера» адсечана. Савецкая машына працягвае палёт. Але скрыжаваліся трасы распаленага свінцу. Ярасна б'юць варожыя кулямёты...

Калгаснікі вёскі Анастасьеўка Роменскага раёна Сумскай вобласці Петрычэнка, Сільчанка, Бутко, Балыкін з болей у сэрцы назіралі гэты жорсткі бой. Яны знайшлі пад абломкамі самалёта камсамольскі білет № 7462230 і ордэнскую кніжку на ордэн баявога Чырвонага Сцяга. Дакументы ваеннага лётчыка старшага лейтэнанта Кацярыны Іванаўны Зялёнка.

Дарэмна ў палку чакалі, што Каця Зялёнка вернецца. Вечным сном спіць яна ў вёсцы Анастасьеўка пад абеліскам. Міне час, і пра яе напішуць у кнізе «СССР у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.». Генерал авіяцыі, праслаўлены ас А. Г. Рытаў у сваёй кнізе скажа: «Я не ведаю іншага такога выпадку, каб жанчына-лётчык тараніла варожы самалёт. Гэта, здаецца, адзіны ў гісторыі авіяцыі падзвіг падобнага роду».

М. МЕЛЬНИКАЎ,
дырэктар краязнаўчага музея
ў г. Крычаве

У КУФЭРКУ КАЦЯРЫНЫ АНДРЭЕЎНЫ

— Бабуля! Раскажы, калі ласка, пра вайну!..

Бабка горне бліжэй да сябе малодшых праўнукаў, побач на канапе ўладкоўваюцца старэйшыя, і доўга чуюцца тады ў пакоі расказ аб перажытым, бачаным...

Кацярына Андрэеўна Марціновіч добра памятае яшчэ тую царскую бойню, з якой чакала свайго мужа Сідара Андрэевіча ў 1905 годзе. Шмат можа яна раскажаць пра падзеі першай сусветнай вайны, з якой, паспытаўшы ў Карпатах нямецкіх газаў, ледзь жывы вярнуўся яе Сідар. Навекі застануцца ў памяці падзеі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны: былая служанка зазнала шчасце вызвалення.

Дружная была сям'я ў калгаснікаў Сідара і Кацярыны Марціновічаў. Жылі яны ў невялікай вёсцы Ухлё, што ў Чашніцкім раёне, пагадвалі дзяцей, дачакаліся ўнукаў. Фашысцкая навала абарвала сямейнае шчасце. Пайшлі на фронт сыны, а Кацярына Андрэеўна разам з мужам стала падпольшчыцай, партызанскай сувязной.

У верасні 1942 года фашысты схапілі і расстралялі Сідара Андрэевіча. Нягледзячы на свае 68 гадоў, Кацярына Андрэеўна стала байцом партызанскага атрада Захарава Сенненскай брыгады Ляонава.

— Добра дапамагала нам Кацярына Андрэеўна, — успамінае былы намеснік камандзіра атрада па разведцы Мацвей Фёдаравіч Папкоў. — Ніхто не мог здагадацца, што старэнькая жабрачка, ходзячы па вёсках, дзе фашысты

стварылі свае гарнізоны, збірае вельмі патрэбныя нам звесткі пра ворага.

Не адзін варожы гарнізон разграмілі партызаны з дапамогай Кацярыны Андрэеўны. Сабраныя ёй звесткі былі настолькі поўныя і дакладныя, што атрад заўсёды бліскава выконваў баявую аперацыю.

«Наша партызанская маці», — ласкава называлі байцы Кацярыну Андрэеўну. Яна па-мацярынску клапацілася аб усіх партызанах і вельмі неахвотна пакідала атрад, калі камбрыг Васіль Сяргеевіч Ляонаў загадаў разам з параненымі адправіць на Вялікую зямлю тых, каму цяжка было пераносіць нягоды ляснага жыцця па стану здароўя ці па ўзросту...

Радзіма высокая адзначыла баявыя заслугі партызанкі. Пяць урадавых узнагарод беражліва захоўвае Кацярына Андрэеўна ў аздобленым саломкай куфэрку. І калі хто з гасцей цікавіцца зместам куфэрка, яна першым дае медаль «Партызану Вялікай Айчыннай вайны II ступені».

Кацярына Андрэеўна Марціновіч час адлічвае ўжо другую сотню гадоў. Жыве яна з дачкой і замужняй унучкай у Чашніках, дапамагае па гаспадарцы, забаўляецца з праўнукамі. Ахвотна слухаюць яны цікавыя расказы пра вайну, на якой «сама бабуля ваявала».

Часта атрымлівае Кацярына Андрэеўна пісьмы і паштоўкі ад шматлікіх «сыноў» — баявых саратнікаў. Добрага здароўя і многіх год жыцця жадаюць яны сваёй «партызанскай маці».

Нядаўна я зноў наведаўся да бабкі Кацярыны Андрэеўны Марціновіч. Яна выбірала бульбу ў агародзе.

У. ГАНКОВІЧ

На варце янасці—Людміла Мардвілка.

...І ПАСЯЛІЎСЯ ЧАБУРАШКА

На гэтай фабрыцы нараджаюцца жаночыя сумачкі, дзіцячыя партфелі, сакважы, ранцы. Інжынер Аляксандра Шабан запэўніла мяне, што прадукцыя іхняга прадпрыемства ёсць у кожнай сям'і. Спачатку хацела ёй засупярэчыць, але ўспомніла дарогу на фабрыку, калі ўважліва прыглядалася да сумачак і партфеляў, што неслі прахожыя, успомніла хлапчукоў, якія гулялі ў хакей і замест варот прыстроілі ранцы, і... згадзілася. Большасць з таго, што бачыла, створана менавіта тут, на Мінскай скур-галантарэйнай фабрыцы імя Куйбышава, дзе працуюць амаль адны жанчыны.

Доўгі шлях праходзіць мадэль, перш чым апынецца ў магазіне. Пачынае яна сваё жыццё ў эксперыментальнай лабараторыі, дзе мастакі-мадэльеры і тэхнолагі ствараюць новыя фасоны вырабаў. Начальнік эксперыментальнай лабараторыі Ларыса Маркаўна Жукава гаворыць: «Перш чым вынесці на агульны суд новую работу, абавязкова прыкінеш, ці купіла б сама гэту рэч з ахвотай».

На фабрыцы штогод абнаўляецца палова асартыменту, і гэта прымушае мастакоў-мадэльераў увесць час думаць, шукаць найбольш цікавыя рашэнні. Капрызная мода часта мяняецца не толькі ў адзенні, але і ў аксесуарах — дапаўненнях да яго. Тут роля звычайнай дамскай сумачкі немалаважная.

Але ўявім сабе, што новая мадэль, выкананая ў эксперыментальным цэху, ухвалена мастацкім саветам, прайшла выпрабаванне на рэспубліканскім і ўсесаюзным кірмашах, і пачалася масавая яе вытворчасць. Скура і скурзамяняльнікі трапляюць у раскройны цэх, дзе жанчыны-работніцы раскрываюць з іх дэталі. Потым дэталі паступаюць у цэнтральны размеркавальнік, раскладваюцца па комплектах і адтуль па элеватару падаюцца ў пашывачныя цэхі.

З раскройнага цэха пачалося маё знаёмства з фабрыкай і яе работнікамі. Надзея Антонаўна Аляксеева, Соф'я Мікалаеўна Лагуновіч працуюць па дваццаць пяць гадоў, іхняя змена — камсамолкі Каця Пышная і Таня Багіна. Надзея Антонаўна Аляксеева — майстар сваёй справы, дэпутат гарадскога Савета дэпутатаў працоўных, старшыня цэхавага камітэта. Каця Пышная і Таня Багіна працуюць усяго па тры гады, але і іх добра ведаюць на фабрыцы. Каця ўзначальвае камсамольскую арганізацыю цэха, партрэт Тані — у фабрычным пакоі Славы. І пакуль у тэхнічным адзеле цэха падлічвалі, колькі скур сэканомілі Каця і Соф'я Мікалаеўна Лагуновіч, я з задавальненнем назірала, як яны працуюць.

Нават недасведчанаму чалавеку адразу бачна сапраўднае майстэрства. Паглядзіш на дакладныя рухі Аляксеевай, Лагуновіч, Пышнай — і зразумееш: гэта працуюць работніцы высокага класа. А тут і начальнік цэха Клаўдзія Паўлаўна Карпушына падышла:

— Са скур, сэканомленай сёлета Соф'яй Мікалаеўнай і Кацяй, можна дадаткова пашыць многа сумачак і партфеляў, — сказала яна.

Саша Шабан, якая была маім гідом па фабрыцы, павяла мяне на другі паверх,

у цэх № 2, дзе робяцца сакважы і чамаданы.

Дэталі павольна рухаліся па патоку, і пасля кожнай аперацыі ўсё больш выразна відаць былі абрысы будучых рэчаў. Тыя, што ўжо мелі таварны выгляд, стаялі ў баку, быццам чакалі часу, калі трапяць да свайго гаспадара і набудуць адметныя рысы, па якіх заўсёды можна вызначыць яго характар.

— Чамаданы мы не шыем, а зварваем пры дапамозе токаў высокай частаты, — раскажаў начальнік цэха № 2 Н. А. Грынберг. — Устаноўкі ТВЧ, так яны называюцца, эканомяць час, значна павышаюць прадукцыйнасць працы, якасць вырабаў.

Пасля рэканструкцыі, што адбылася некалькі гадоў назад, фабрыка вельмі памаладзела, стала сучасным механізаваным прадпрыемствам.

— Каб выпускаць модныя, прыгожыя рэчы, неабходна самае новае абсталяванне, — начальнік змены сумачнага цэха № 3 Соф'я Антонаўна Сасноўская знаёміць з аўтаматамі, устаноўленымі ў цэху. — Памятаю нашу фабрыку адразу пасля вайны. Рабілі тут палявыя сумкі, пальчаткі. Механізацыя амаль ніякай не было. Зараз мы выпускаем вырабы 200 назваў. Ды якія сумачкі, вы толькі паглядзіце!

У сумачным цэху некалькі вітрын з вырабамі. Напэўна, самыя прыдзірлівыя модніцы змаглі б знайсці сабе абнову па густу. Са скур і скурзамяняльнікаў, з моднага матэрыялу «Рабінка», на кароткіх і доўгіх рамянях, з адной і дзвюма ручкамі, яны мелі самыя разнастайныя формы, памеры, колер. З густам была падобрана фурнітура: засцежкі, «маланкі», гузікі...

— Прыгожа? — спыталася Соф'я Антонаўна. — Жанчыны нашы працуюць з душой. А іх у цэху каля чатырохсот. І Лідзія Іванаўна Селява, і Тамара Ігнацьеўна Баўтрук, і Ліна Аляксандраўна Філіпава на фабрыцы вельмі даўно. Ёсць у нас і моладзь. У цэх № 3 прыйшла пасля заканчэння Мінскага тэхналагічнага тэхнікума Галя Кручкова, туды, дзе сорок гадоў працавала яе маці, Людміла Фёдарэўна. Зараз Людміла Фёдарэўна на пенсіі, але на фабрыцы па-ранейшаму. Сваю працоўную эстафету яна

Мадэльер фабрыкі Соф'я Шанура дэманструе новую мадэль.
Фота У. Вяхоткі.

У зборшчыцы Раісы Кісліцкай і майстра Людмілы Навіцкай (справа) клопат адзін — вырабляць выдатныя чамаданы.

перадала дачцэ. Участак, дзе Галіна Кручкова майстрам, трымае першае месца ў цэху.

Скуралантарэйная фабрыка пачыналася з невялікіх майстэрняў, дзе працавала ўсяго чатырнаццаць чалавек. За паўвека вырасла сучаснае прадпрыемства: прыгожыя светлыя цэхі, новае абсталяванне, самы разнастайны асартымент вырабаў. Па ўсім адчуваецца, што тут працуюць жанчыны: і па чысціні ў цэхах, і па вялікай колькасці кветак на вокнах, і па створаных у кожным цэху па-хатняму ўтульных куткаў адпачынку. І яшчэ па той прыгожай, з густам зробленай прадукцыі, якая прызначаецца і для дарослых, і для самых маленькіх пакупнікоў — дзяцей.

І ў трэцім, і ў чацвёртым цэхах частка вырабаў — дзіцячыя. Прыгожыя сумачкі з вясёлымі зайцамі, мядзведзямі, коцікамі і сабаккамі. Побач патак, на якім робяцца школьныя ранцы. На іх пасяліўся любімы дзецьмі Чабурашка.

Гэты калектыв, як і ўсе, што выпускаюць тавары народнага ўжытку, павінен вельмі чуйна рэагаваць на густы і запатрабаванні пакупнікоў — своеасаблівы барометр. Ахвотна купляюць людзі вырабы з маркай фабрыкі — значыць, прадукцыя адпавядае і часу, і іх густам. Залежваецца на паліцах тавар — трэба біць трывогу. Пакупнікі — народ вельмі патрабавальны. Успомніце, як мы, жанчыны, выбіраем сабе новую сумачку: хочам, каб зручная была і каб модная, прыгожая. Трэба ўважліва сачыць за попытам, за тым, як разыходзіцца тавар.

На фабрыцы ёсць аддзел тэхнічнага кантролю і кіравання якасцю прадукцыі. Начальнік аддзела Маргарыта Мікалаеўна Франкевіч расказвала аб сувязях прадпрыемства з гандлюючымі арганізацыямі, аб тым, як фабрыка рэагуе на заўвагі пакупнікоў.

— Нашы прадстаўнікі вельмі часта бываюць у гандлюючых арганізацыях, — гаварыла Маргарыта Мікалаеўна, — прымаюць удзел у сустрэчах з пакупнікамі, у выстаўках-продажах. Заўвагі, якія яны даносяць да кіраўніцтва прадпрыемствам, мадэляраў, дыспетчарскай службы, адразу ўлічваюцца. Толькі сёлета фабрыка зняла з вытворчасці некалькі дзесяткаў вырабаў, якія не карысталіся попытам, і замяніла іх на іншыя мадэлі. Работніцы фабрыкі сябруюць і спабораюцца з калектывамі ГУМа, ЦУМа, трактаразаводскага універмага пад дэвізам «Зроблена выдатна — прададзена выдатна».

Я выйшла з фабрыкі. Ішла вуліцай, а побач беглі школьнікі. У іх за плячыма віселі ранцы са знаёмымі Чабурашкамі.

С. КУЛІНКОВІЧ

Фабрыка прапануе...

ПЕРШАЯ ЗОРКА БЕЛАРУСКАГА КІНО

Днём нараджэння беларускага кіно лічыцца 17 снежня 1924 года. Гэтая дата стаіць пад Пастановай Савета Народных Камісараў БССР аб стварэнні Белдзяржкіно — Дзяржаўнага ўпраўлення па справах кінематаграфіі і фатаграфіі. І неўзабаве, ужо ў 20-я гады, беларускія кінематаграфісты стварылі шэраг выдатных карцін, выйшлі на ўсесаюзны экран.

Паўвекавы шлях кінамастацтва рэспублікі нельга ўявіць без жанчын. Яны паспяхова асвоілі «нежаночыя» прафесіі. Рэжысёрамі і апэратарамі сталі Аляксандра Халова, Муза Заслонава. Добра вядомы імёны рэжысёра-мантажора Марыі Стэльмаковай, грымёра Алы Грыбай, кіназнаўцаў Ефрасінні Бондаравой і Вольгі Нячай. Але самая папулярная прафесія ў кіно — акцёр. У тым, што беларускую кінематаграфію ведаюць не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой, «вінаваты» народныя артысткі СССР Марыя Блюменталь-Тамарына, Лідзія Ржэцкая, Аляксандра Клімава, кінаактрысы Галіна Краўчанка, Таццяна Булах-Гардзіна, Раіса Есіпава, Любоў Румянцава і многія іншыя. Сёння мы раскажам пра Розу Свядлову. Ёй першай сярод актрыс беларускага кіно было нададзена званне заслужанай артысткі рэспублікі.

У беларускім фільме «І ніхто іншы» ў сцэне, якая адбывалася ў кабінце кіраўніка навукова-даследчага інстытута, з'яў-

Кадр з кінафільма «Да заўтра», створанага ў 1929 годзе. У ролі гімназісткі Лізы Малевіч заслужаная артыстка БССР Р. М. Свядлова.

лялася — на жаль, толькі на некалькі секунд — невысокая педантычная сакратарка з на дзіва маладымі вачыма. Нешта ў ёй адразу прыцягвала нашу ўвагу. Такое рэдка каму з акцёраў удаецца ў эпізадычнай ролі. Адной з першых беларускіх кіназорак Розе Міронаўне Свядловай гэта ўдавалася заўсёды.

Я сустрэў яе імя ў пастанове Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта і Савета Народных Камісараў БССР аб узнагароджанні работнікаў кінематаграфіі ў сувязі з дзесяцігадовым юбілеем беларускага кіно. У ёй гаварылася: «За асобыя заслугі ў справе арганізацыі і развіцця беларускай савецкай кінематаграфіі надаць званне... заслужанай артысткі БССР Свядловай Р. М., кінаактрысе...»

ВЯСКОВЫ СТАЖ

Даўно ўжо над вёскай згусціўся змрок, але Кухарэнкі яшчэ не вярнуліся з работы. Нарэшце прыбеглі дзве дзяўчынкі ў аднолькавых сукенках, абедзве чорненькія, з грыўкамі.

— Вы да мамы? Яна, мусіць, на партыйным сходзе, — сказала старэйшая. — Заходзьце.

Пакуль я чакала, старэйшая, Таня, расказвала пра свае школьныя справы, правярала сшыткі ў другакласніцы Наташы. А праз гадзіну прыйшла і сама гаспадыня — невысокая, тоненькая, загарэлая.

Летась Тамара Аляксандраўна за дванаццаць дзён выцерабіла 70 гектараў рослага, густога лёну: лепшы паказчык па раёну. Абласная газета змясціла яе партрэт, не абышлі ўвагай і раённыя карэспандэнты.

І вось мінула яшчэ адно яе механізатарскае лета.

Работы было шмат. Акучвала буракі, касіла травы, церабіла лён: яго ў калгасе «Маяк» 105 гектараў.

— Лён сёлета добры, — кажа Тамара Аляксандраўна. — Убіраць толькі было цяжка, бо што ні дзень, то дождж.

Механізатарскі стаж Тамары Аляксандраўны — тры гады. Але яе імя вядома далёка за межамі калгаса. Ніколі не думала гарадская жанчына з Данбаса, што будзе працаваць у калгасе, ды яшчэ механізатарам.

— Я калгас толькі па кіно ды па кніжках уяўляла, — усміхаючыся, кажа яна. — А тут мужа пацягнула на радзіму. Ну мы і пераехалі ў вёску Самулкі. Уладкавалася на ферму, муж пайшоў механізатарам працаваць. Кожны вечар расказваў мне пра свае справы. І не прыкмеціла, як зацікавіла мяне гэта работа. А тут якраз курсы механізатараў пры калгасе адкрылі. Разам з сяброўкай Валяй Зайцавай пайшла вучыцца. Не скажу, што лёгка было. Работа на ферме, сям'я, дзеці. Але за зіму трактар вывучыла добра.

Кінадраматургі Анатоль Вольны, Барыс Браздзянскі, Рыгор Кобец, ствараючы свае кінасцэнарыі, разлічвалі на творчую індывідуальнасць Розы Свядловай. Першыя беларускія рэжысёры Ю. Тарыч, У. Корш-Саблін даручалі ёй цэнтральныя ролі ў сваіх кінастужках.

Роза Міронаўна — віцяблянка. У Віцебску і пачалася яе артыстычная дзейнасць — у дзіцячай драматычнай студыі, якой кіраваў А. Шабельскі. Любімая «каронная» роля чатырнаццацігадовай Розы Свядловай — Золушка. Можна і таму, што яе выканаўца рана асірацела...

Праз некалькі гадоў віцябляне прыкмецілі «Золушку» ў тэатральным калектыве пры клубе «Прафітэрт», мастацкім кіраўніком якога быў Эдуард Аршанскі, будучы вядомы беларускі кінарэжысёр. У 1926 годзе «Золушка» адважваецца паехаць у Ленінград і падаць дакументы на кінааддзяленне Інстытута сцэнічных мастацтваў. Яе прынялі. Гэта было сапраўднае шчасце.

Свядлову пачалі здымаць з першага курса, у кінафільме «Дзяўчына з далёкай ракі» рэжысёра Яўгена Чарвякова. І адразу ў галоўнай ролі.

— Але большую і, бадай, лепшую частку сваіх ролей я сыграла ў маёй роднай Беларусі, — расказвае Роза Міронаўна. — І гэтым у першую чаргу абавязана пачынальніку беларускага кіно Юрыю Віктаравічу Тарычу, які рызыкнуў зацвер-

дзіць мяне, дваццацігадовую дзяўчыну, на вельмі адказную ролю Лізы Малевіч у фільме «Да заўтра».

Пра Тарыча Роза Міронаўна гаворыць доўга і ахвотна: «Ён мог так настроіць да работы, да сябе, што хацелася ўсё для яго зрабіць — нават немагчымае. Я ніколі не бачыла Юрыя Віктаравіча ў дрэнным настроі. Гэта ж магло адбіцца на нас, актрысах».

Роза Міронаўна ўсхвалявана расказвае пра многіх чудаўных людзей, з якімі працавала разам, — артыстаў М. Блюменталь-Тамарыну, М. Чаркасава, У. Гардзіна. З асаблівым захапленнем гаворыць пра Любоў Мазалеўскую, з якой здымалася ў фільмах «Баям насустрач» і «Залатыя агні».

Некалькі год назад Р. Свядлова была запрошана Саюзам кінематаграфістаў БССР у Мінск на свой творчы вечар. Ён пачаўся праглядам фільма «Да заўтра». Яна і зараз хвалюе, гэтая нямая кінастужка — свайго непасрэднасцю і дакументальнай дакладнасцю (у яе аснове — сапраўдны падзеі з гісторыі рэвалюцыйнай барацьбы вучнёўскай моладзі Заходняй Беларусі).

Гераіні Свядловай — Лізе Малевіч — пашанцавала: удалося ўладкавацца прыслугай у краму. Былы князь Куракін, а цяпер прыказчык і палюбоўнік гаспадыні крамы, спрабуе згвалціць Лізу. Баронячыся, яна выпадкова забівае князя. Пры вобыску паліцыя знаходзіць у

Лізы нелегальную літаратуру, якую перадавалі ёй на захаванне сябры з гімназіі. Газеты закліпаюцца: «Чырвоны тэрор!», «Крывавае рука Масквы!». Рыхтуецца працэс аб «камуністычнай змове»...

Але вучні беларускай гімназіі адбіваюць асуджаную ў паліцэйскіх ля будынка суда. Ліза тайком накіроўваецца ў Савецкі Саюз. «Да заўтра!» — гаворыць яна сябрам.

Рэалістычнае майстэрства рэжысёра Ю. Тарыча, палітычная заостранасць і наступальнасць — усё гэта зрабіла фільм «Да заўтра» класічным у беларускай кінематаграфіі.

Усе кінаролі Р. Свядловай у беларускіх фільмах — Ліза Малевіч, настаўніца ў «Баям насустрач», інжынер Маруся Корпікава («Новая радзіма»), журналістка Вара з карціны «Шлях карабля» і іншыя — не падобныя адна на адну. І ўсё ж ёсць нешта агульнае, што вызначае гераінь Свядловай, — іх мэтанакіраванасць, выступленне супраць несправядлівасці, душэўная чысціня, прыгажосць — не толькі знешняя...

Роза Міронаўна знялася больш як у 25 фільмах (вядома, не толькі на беларускай студыі), стварыла вобразы, якімі можна ганарыцца.

І. РЭЗНІК

КВЕТКА

БЕЗ

ВОДАРУ

Пісьмо пачыналася з фразы, не адшліфаванай стылістычна, але пранікнутае яўным намерам заінтрыгаваць чытача. «Вы, вядома, здзівіцеся, што чамусьці пішуць хлопцы, а цікавыя пытаннімі дзяўчаты». І мы на самай справе здзівіліся, толькі не таму, што хлопцы цікавяцца дзявочымі пытаннямі — зараз гэта не рэдкасць, — а дзіўнаму супадзенню: у адзін і той жа дзень, з аднаго і таго ж паштовага аддзялення адправіліся ў дарогу два пісьмы аднолькавага зместу, напісаныя падобным почыркам. Толькі ў адным літары нахілены ў левы бок, а ў другім — у правы.

Хлопцы з дзесятага класа сцвярджалі, што яны «змагаюцца» за прыгажосць дзяўчат. «Нам здаецца, што дзяўчына прыгажэй выглядае, калі нафарбуе вочы і прывядзе знешні выгляд у парадак. Ці можна фарбаваць дзесяцікласніцам вочы і пазногі? Што трэба рабіць, каб быць прыгажэйшай?» — зацікаўлена пыталіся яны.

Другое пісьмо — ад дзяўчаты — больш падрабязнае і матываванае. Са спасылкай на канкрэтныя прыклады. Такім прыкладам паслужыла дзяўчына Зоя, якая прыехала ў вёску з горада. У Зой валасы пафарбаваны, Зоя кажа, што ў горадзе дзяўчаты накручваюць валасы на бігудзі, нават

Цяпер Тамара Кухарэнка і Валянціна Зайцава — лепшыя механізатары ўсяго раёна. На раённых спаборніцтвах аратых яны занялі прызавыя месцы. Тамара атрымала веласіпед, Валянціна — радыёлу.

Даўно ўжо складзены шпыткі і падручнікі, бачаць першыя сны Таня і Наташа.

— Яны ў мяне харошыя, — ціха кажа Тамара Аляксандраўна. — Памочніцы. І вучацца выдатна.

Загаварылі на жаночыя тэмы: Тамара Аляксандраўна збіралася ў райцэнтр, хоча купіць паліраваныя мэблевы гарнітур.

— У калгасе, як пачалі будаваць новыя кватэры, дык столькі моладзі стала заставацца! — разважала яна. — А дзе моладзь, там і заўтрашні дзень жыцця.

Яна кажа гэта так, нібы ўсё жыццё жыла трывогамі і надзеямі вёскі, нібы няма для яе нічога даражэй за гэтыя прызнаныя моладдзю Самулкі. І ніяк не верылася ў яе ўсяго толькі трохгадовы вясковы стаж.

Т. БЕЛКІНА

Калгас «Маяк», Чавускі раён.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Прашу растлумачыць, з якога часу плацяць дапамогу на дзіця адзінокай маці — з дня яго нараджэння або з дня падачы заявы аб назначэнні дапамогі?
г. Смаленск

Л. КУДРЫЦКАЯ

Дапамога на дзіця адзінокай маці выплачваецца з дня нараджэння дзіцяці да дасягнення ім 12-гадовага ўзросту. Аднак, калі адзінокай маці звярнулася за назначэннем дзяржаўнай дапамогі праз 6 месяцаў і больш пасля нараджэння дзіцяці, ёй назначаецца і выплачваецца дапамога за мінулы час не больш чым за паўгода да месяца, у якім яна падала ў аддзел сацыяльнага забеспячэння заяву аб назначэнні дапамогі з прыкладаннем усіх неабходных дакументаў.

Як налічваецца дапамога па цяжарнасці і родах жанчынам — членам калгаса?
Крычаўскі раён

А. РАМАНЕНКА

Дапамога па цяжарнасці і родах жанчынам — членам калгаса выплачваецца ў размеры 100 працэнтаў іх заробтку за ўсе дні водпуску. Для налічэння дапамогі сярэднедзённым заробкам памнажаецца на колькасць календарных дзён водпуску, а затым устанаўліваецца агульная сума дапамогі. Сярэднедзённым заробкам вылічаецца шляхам падзелу фактычнага заробтку за календарны год, які папярэднічаў году адыходу ў водпуск па цяжарнасці і родах, на колькасць календарных дзён у тым годзе. З падліку выключаюцца толькі дні непрацаздольнасці і аплачваемыя дні нявыхаду на работу па іншых прычынах.

А. ХВАСТОЎ,
кандыдат юрыдычных навук.

ідучы ў школу, фарбуюцца, і ніхто ім нічога не гаворыць. «Якая ж розніца можа быць паміж горадам і вёскай? У горадзе гэта дазваляецца рабіць, а ў нас не. Яны сябе дарослымі лічаць і нават у школе хочуць лепш выглядаць. А чым мы, з вёскі, горшыя за іх? Наша вёска добрая, ды і школа ў нас добрая—у тры паверхі».

Ёсць у пісьме аргумент асабістага парадку. «Я сустрэлася з хлопцам першы раз, ён нічога не сказаў. А другі раз убачыў—і ў гэты вечар я яму спадабалася. Першы раз я была не намаляваная, і ён проста не заўважыў мяне».

Актрысы ў кіно іграюць дзесяцікласніц у грэме—раз. У асабістым шчасці абысціся без касметыкі ніяк нельга—два. Сціранне граней паміж горадам і вёскай—тры. Вось такі падбор фактаў.

«Калі дзяўчына хоча быць прыгожай і акуратнай—яна імкнецца да лепшага. Няўжо мы не заслугоўваем і не маем права быць прыгажэйшымі?»

Так ці не?»

Улічваючы вашу нецярплівасць, скажам шчыра: так, заслугоўваеце. Так, маеце права. Адмаўляць сваё імкненне быць прыгожымі могуць толькі ханжы. Барані божа настаўнікаў і бацькоў пасягаць на гэтае святое права. Любоў да прыгожага—адзін з бакоў эстэтычнага выхавання, яна распаўсюджваецца і на знешнасць. Хто скажаў, што ў семнаццаць гадоў нельга ўжываць касметыку, што трэба забараніць касметычныя сродкі? Існуе спецыяльная навука, цэлыя інсты-

туты працуюць над праблемай абгрунтавання прымянення таго ці іншага касметычнага прэпарату, у тым ліку і для самых юных. Вучоныя сцвярджаюць: дзяўчатам касметыка патрэбна і касметычныя сродкі таксама. Таму вельмі добра, што вы маеце намер стаць прыгожымі. Умовімся толькі, што патрэбна тая касметыка, якая не наносіць шкоды, захоўвае максімальную натуральнасць. Сапраўдная прыгажосць не павінна грунтавацца па завышаных нормах расхода фарбаў, бяліл і румян. Вельмі яркі твар пазбаўлены адухоўленасці, мае вульгарны выгляд.

З чаго мы пачнем, калі нам семнаццаць гадоў? Бадай, з самага важнага касметычнага сродку, без якога не абыходзіцца ніводзін касметалаг свету. З вады. Так, так, не здзіўляйцеся, калі ласка. Вы заўважалі, як цудоўна выглядаеце пасля купання, пасля ванны або душу? А што вы скажаце наконт прагулкі на свежым паветры і яе ўплыву на колер твару? Нарэшце, што вы маеце супраць сучаснага эталона прыгажосці—роўнага залацістага або шакаладнага загару?

Вы не лічыце сонца, вяду, паветра касметычнымі сродкамі? Чаму? Толькі таму, што за іх не трэба плаціць грошай і яны не схаваны ў слоічку з этыкеткай? Але ад іх уздзеяння колер твару робіцца прыгажэйшы—гэта бясспрэчна. Дык ці трэба адмаўляцца ад касметычных паслуг сонца, паветра і вады?

Што ж, звернемся тады да касметыкі прамысловай вытворчасці. Возьмем самы папулярны і эфектыўны сродак—мыла. Не трэба моршчыцца: мыла створана не толькі для гігіены. Падобранае правільна, з улікам асаблівасцей вашай скуры, яно акажа вялікую паслугу. Мыла можа быць і другам і недругам, калі вы не ўзважыце ўсіх яго вартасцей і недахопаў, калі вы карыстаецеся кавалкам любога прызначэння, што выпадкова трапіў пад руку.

Вы пытаецеся пра пудру, румяны, памаду. Але скажыце спачатку, навошта хочаце пудрыцца: каб палепшыць колер твару? Вы казалі ў пісьме: дзеля прыгажосці, толькі дзеля яе адной. Але ці спалучаецца пудра з юнай, свежай скурай? Пудра, якая можа выклікаць у семнаццаць гадоў заўчасныя маршчыні? Касметалагі ўсяго свету дружна кажуць—не! Калі вы хочаце з дапамогай пудры завуаліраваць тлусты блыск скуры, прышчыкі або плямы—яны ад гэтага не знікнуць, а вашы намаганні бу-

дуць на відавочку. Лепш звярнуцца да паслуг урачэбнай касметыкі, яна для таго і існуе, каб вярнуць скуры натуральны, здаровы колер. Паспрабуйце паставіць маленькі эксперымент: рэгулярна піце два тыдні свежапрыгатаваныя сокі з гародніны і фруктаў. Вы ўбачыце, што морквы, яблыкі, свежая зеляніна здольны на большы цуд, чым імпортная пудра.

Вам падабаецца манікюр. Нам таксама. Але пакрыць пазногці лакам—не азначае зрабіць манікюр. Іншы раз бачыш наўнае імкненне схаваць пад яркім лакам сляды няўмелага абыходжання з рукамі. Рукі трэба берагчы, абавязкова змазваць іх крэмам—тады яны будуць лепш служыць вам. Але некаторыя вашы равесніцы берагуць рукі не ад шкоднага ўздзеяння ветру і вады, а ад работы. Адпусціла сялянская дзяўчына доўгія пазногці, нафарбавала—і беражэ іх, цураецца хатняй і палявой работы. Няхай мама працуе, у яе рукі і так шурпатыя. Дарэчы скажам, што пазногці, пакрытыя лакам, пазбаўляюцца доступу свежага паветра, цягнуць, ламаюцца, а ім яшчэ служыць цэлае жыццё...

Але мы зусім забыліся пра Зою, якая накручвае валасы на бігудзі. «Гэта гарадская мода»,—запэўніваеце вы. Вось тут і дазвольце вам запярэчыць. Дамінуючая цяпер мода для юных—добра прамытыя, бліскучыя валасы, якія спадаюць свабодна. Нядаўна мода паказала сваю чарговую прыхаць: у многіх краінах дзяўчаты падхапілі на ўра прычоску а-ля Корбут—дзве кароткія мяцёлкі. А колькі паклонніц прычоскі, якую носіць грацыя нумар адзін—Людміла Турышчава! Так што Зоін погляд на моду для юных устарэў. Іншая справа—прычоска для жанчыны больш сталых гадоў. Але пра гэта мы пагаворым пазней...

Калі вашы валасы чым-небудзь не задавальняюць вас, дапамажыце ім стаць прыгажэйшымі. Мыйце адварамі траў, каб яны раслі густымі, здаровымі і на самай справе сталі вашым упрыгожаннем. Хоць, як сцвярджае паэт М. Асееў:

Не за силу, не за качество
Золотых твоих волос
Сердце враз однажды
начисто
От других оторвалось.

З вокладкі дзевятага нумара нашага часопіса ўсміхаецца пераможца ўсесаюзнага тэлевізійнага конкурсу «А ну, дзяўчаты!» Марыя Жарко. Нам давялося назіраць за ёй

дома, за рулём трактара і ў той тэлевізійнай перадачы, што прынесла Марыі вядомасць на ўсю краіну. Чым пакарыла ўсіх Марыя? Прычоскай? Дэкаратыўным афармленнем твару? Не, сваім багатым духоўным зместам, сваёй шчырасцю ў манерах, знешнасці, выражэнні пачуццяў. Паглядзіце на яе—усё непадробнае, натуральнае, нічога штучнага, і якая прывабная яна ў гэтай сваёй натуральнасці!

Нафарбаваны твар—яшчэ не аблічча чалавека. Не толькі вочы, рот і іншыя рысы складаюць уяўленне пра вас, а і ўсмешка, голас, манера рухацца, умненне ўстаць, сесці. Магчыма, ваш твар бывае недаступна хмуры або вымучана горды. А можа, упрыгожаны касметыкай, ён робіцца вульгарна какетлівым, са «страляючымі» вачыма, што выключае пачуццё жаночага гонару. Вы гаворыце многа і нецікава або маўчыце, як вадзі ў рот набраўшы, і прысутныя пачынаюць сумнявацца ў вашых здольнасцях. Не, не так гэта проста—быць натуральнай, умець падтрымаць размову, стаць цікавай суб'ектнай. Далёка не так проста, як падмаляваць бровы і вейкі ці абзавесціся пудрай. Але затое вы будзеце падабацца, а не ўражваць, здзіўляць, кідацца ў вочы.

Ствараць штучную прыгажосць куды лягчэй, чым штодзённа трэніраваць цэлае зарадкай, каб мець прыгожую фігуру. У манекенаў таксама чырвоны рот і блакітныя цені. Але чым прадставіце вы вашу індывідуальнасць, ваша адзінае «я», якое (а вам гэтага вельмі хочацца!) павінна зрабіць незабыўнае ўражанне і на ўсіх і на кагосьці аднаго адзінага, выбранага вамі? І нам ад душы шкада дзяўчыну, на якую звярнулі ўвагу толькі таму, што яна падмалявала вочы. Сатруцца фарбы, а разам з імі і ўвага, заваяваная такой недарагой цаной.

Кто объяснит, что значит красота:

Грудь полная иль
стройный, гибкий стан,
Или большие очи?—

но порой

Все это не зовем мы

красотой:

Уста без слов—любить

никто не мог;

Взор без огня—без

запаха цветов.

Удумайцеся ў гэтыя радкі. Яны належыць Міхаілу Юрэвічу Лермантаву.

В. КАРАЛЁВА

Сама прыгажосць.

Мал. А. Чуркіна.

НА СПОВЕДЗІ

Свяшчэннік заўважыў, што богаслужэнні пачала наведваць новая прыхаджанка—маладая і сімпатычная, і з нецярплівасцю чакаў, калі яна прыйдзе да яго на споведзь. Адказы на пытанні, у чым яна грэшная, яшчэ больш умацавалі намер спавядальніка пазнаёміцца з ёю бліжэй.

— Скажы мне цяпер сваё імя, дачка мая,—перайшоў ён да справы. І пачуў у адказ:

— Святы ойча, хіба мець імя—гэта таксама грэх?..

СЕМАЯ ЗАПОВЕДЗЬ

Па ходу казання свяшчэннік меўся напаміць прыхаджанам усе дзесяць біблейскіх заповедзей. Вымаўляючы «Не крадзі!», ён заўважыў, што малады чалавек, які ўважліва слухаў яго, замітусіўся, пачаў азірацца, нешта шукаць пад лаўкай. Але калі прапаведнік дайшоў да заповедзі «Не пралюбадзейнічай!», той адразу супакоіўся, радасна заўсміхаўся.

Зацікаўлены такой дзіўнай рэакцыяй на біблейскія заповедзі, свяшчэннік спытаўся пра гэта ў маладога чалавека.

— Бачыце, святы ойча,—сумеўся той,—калі вы казалі «Не крадзі!», я убачыў, што няма майго парасона, і падумаў, што яго ўкралі. Але як толькі вы ўспомнілі сёму заповедзь, я адразу прыгадаў, дзе я забыў свой парасон...

ТУТ І ТАМ

Французскага драматурга Поля Кладэля, п'есы якога вытрыманы ў духу хрысціянскіх догм, аднойчы спыталі, як можа ён, бездакорны католік, дружны з мастаком, які лічыцца бязбожнікам.

— Менавіта таму,—адказаў Кладэль,—што не убачу яго на тым свеце, на гэтым я спышаюся нацешыцца нашай дружбаю.

ЧАЙНВОРД „НАША АЙЧЫНА“

1. Горад-герой. 2. Першынец савецкай энергетыкі. 3. Старажытны беларускі горад. 4. Паўвостраў на поўдні краіны. 5. Прамысловы і культурны цэнтр БССР. 6. Рака, на беразе якой будзеца вялікі аўтамабільны завод. 7. Першая жанчына-трактарыстка нашай краіны. 8. Сталіца саюзнай рэспублікі. 9. Буйны вугальны басейн СССР. 10. Горад беларускіх шахцёраў. 11. Горад у РСФСР, ля якога хутка вырасце адна з найвялікшых у краіне атамных электрастанцый. 12. Народны паэт Беларусі. 13. Від паветранага транспарту. 14. Прадукцыя, якую вырабляе адзін з заводаў Мінска. 15. Марка тэлевізара. 16. Горад у Таджыкістане, паблізу якога будзеца буйная гідраэлектрастанцыя. 17. Міжпланетная прастора. 18. Востраў на Далёкім Усходзе. 19. Горад у Сібіры, адзін з цэнтраў савецкай каляровай металургіі. 20. Камандзір беларускіх партызан на Палессі, Герой Савецкага Саюза. 21. Горад беларускіх аўтамабілебудаўнікоў. 22. Рака ў Сібіры. 23. Саюзная рэспубліка. 24. Паўвостраў на поўначы СССР. 25. Марка аўтобуса. 26. Прамысловое прадпрыемства. 27. Назва савецкага нафтаправода. 28. Знатная дзяржа Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы. 29. Старэйшая беларуская панчошна-трыкатажная фабрыка. 30. Марка аўтамашыны. 31. Рака, на якой будзеца буйная далёкаўсходняя гідраэлектрастанцыя. 32. Савецкая аўтаномная рэспубліка. 33. Курортны горад у Крыме. 34. Далёкаўсходняя рака. 35. Горад беларускіх нафтавікоў. 36. Выдатны беларускі кампазітар.

Склаў А. САНКЕВІЧ.

На першай старонцы вокладкі: Валлянціна Цецерава, тначыха Барысаўскага камбіната прыкладнага мастацтва. Яна ўдзельнічала ў стварэнні габеленаў «Беларускія бярозкі» і «Белая Русь ты мая».

Фота А. Станавова.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041. Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела рабочага жыцця—32-38-14, аддзелаў сельскага жыцця і пісем, культуры і літаратуры, быту—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар М. У. Васілеўская. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускамоўным мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 13232. Здадзена ў набор 1/XI-74 г. Падп. да друку 22/XI-74 г. Ум. друк. л. 5. Ул. выд. л. 7,3. Фармат 60×90%. Дадатак—выкрайка. Тыраж 471 589 экз. Зак. 1306. Цана 15 кап.

+ price

Цена 15 кап.
Индекс 74995

Logo